गाउँसभा बाट परित मिति २०७५/०३/१०

राजस्व सुधार कार्ययोजना

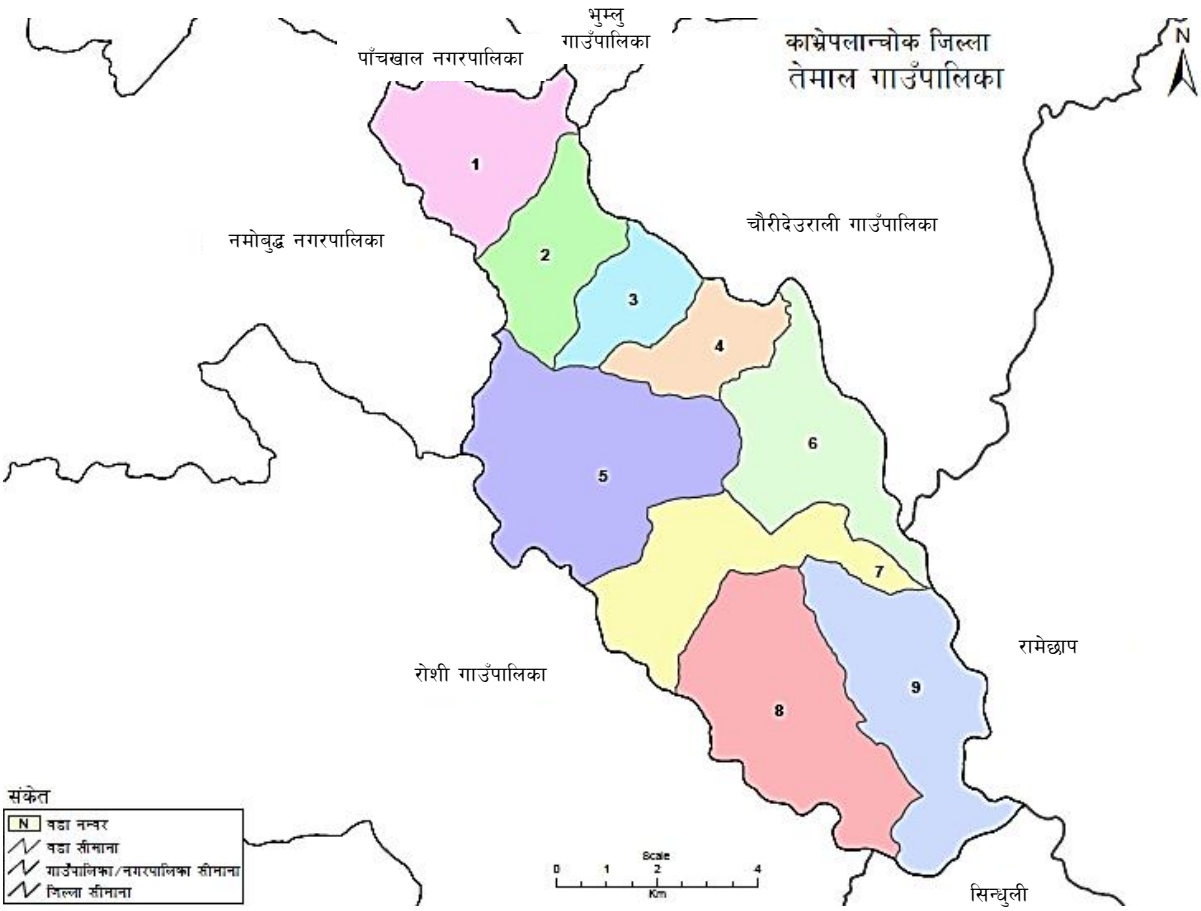

तेमाल गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरी नारायणस्थान, काभ्रेपलाञ्चोक

२०७५

प्रतिवेदन तयारी

प्रतिवेदनको शिर्षक :	*राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७५*
गाउँपालिका :	*तेमाल गाउँपालिका, काभ्रेपलाञ्चोक*
तयार गर्ने :	*सुशासन तथा विकास अनुसन्धान केन्द्र, काठमाडौं*
समन्वय र सहयोग :	*संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम र संयुक्त राष्ट्रसंघीय पुँजी विकास कोष (UNCDF), नेपाल*
मिति :	*जेष्ठ, २०७५*

कृतज्ञता ज्ञापन

तेमाल गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री सलाम सिं तामाङ, उपाध्यक्ष श्री दुर्गामाया तामाङ, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री शर्मिला लामिछाने, कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरुप्रति परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौ । त्यसै गरी यस कार्यलाई सफल पार्न आवश्यक समन्वय, रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नुहुने संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका निजामति सेवाका उच्च पदस्थ कर्मचारीहरु र संयुक्त राष्ट्रसंघीय पूँजी विकास कोषका जिम्मेवार पदाधिकारीहरुमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ । साथै यस कार्य योजना तयारीमा सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्नुभएका श्री रुद्र प्रसाद सापकोटा र श्री कृष्णराज पन्तलाई पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छौ ।

सुशासन तथा विकास अनुसन्धार केन्द्र
कोटेश्वर, काठमाडौं

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय 1
१.१ पृष्ठभूमि 1
१.२ अध्ययनको उद्देश्यहरु 1
१.३ अध्ययनको औचित्व 2
१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया 2
१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन 2
१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा चेकलिष्ट (सूची) विकास 2
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन 3
१.४.४ कार्यशालाका सहभागीहरु 3
१.४.५ कार्यशालाहरुको आयोजना 4
(क) पहिलो कार्यशाला 4
(ख) दोश्रो कार्यशाला 4
(ग) तेस्रो कार्यशाला 5
१.४.६ प्रतिवेदन तयारी 5
(क) मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी 5
(ख) मस्यौदा प्रतिवेदनबारे सुझाव संकलन 5
(ग) अन्तिम प्रतिवेदन तयारी 5
१.५ प्रतिवेदनको ढाँचा 6
१.६ अध्ययनको सीमा 6
परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय र राजस्व परिचालनको अवस्था 7
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय 7
२.२ गाउँपालिकाको संगठन स्वरुप 8
२.३ राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था 11
२.५.१ राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था 14
२.५.२ गाउँपालिकाको यथार्थ तथा प्रस्तावित आय विवरण 15
परिच्छेद तीन : आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण 17
३.१ गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था 17
३.२ राजस्व प्रशासन तथा नीति सम्बन्धी सवालहरु 19
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्व संकलनका क्षेत्रहरु र सम्भावनाको विश्लेषण 19
३.४ प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि गरिनुपर्ने प्रयासहरु 32
परिच्छेद चार : राजस्व सुधार कार्ययोजना 35
४.१ रणनीति 35
४.२ कार्यनीति 35
४.३ राजस्व सुधार कार्ययोजना 37
४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण 40
४.५ निष्कर्ष 43

तालिकाहरु

तालिका १: गाउँपालिकाको संक्षिप्त जानकारी ८

तालिका २: गाउँपालिकाको वडा विभाजन 8
तालिका ३: गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण 11
तालिका ४: राजस्व परामर्श समिति 13
तालिका ५: राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था 14
तालिका ६: गाउँपालिकाको यथार्थ तथा प्रस्तावित आय विवरण (रु. हजारमा) 16
तालिका७: तहगत राजस्व अधिकार 17
तालिका८: प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा) 18
तालिका९: कर राजस्वको बाँडफाँट 18
तालिका १०: सम्पत्ति करको सम्भावना गणना 20
तालिका ११: भूमिकर प्रयोजनका लागि जमिनको वर्गीकरण र प्रस्तावित दर 22
तालिका १२: घरजग्गा बहाल कर सम्भावनाको गणना 22
तालिका १३: व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना 23
तालिम १४: महशुल योग्य चालु सडकको विवरण 23
तालिका१५: आगामी ३ वर्षभित्र सवारी साधनमा सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने थप सडकहरु 24
तालिका१६: सडक उपयोग कर संकलन सम्भावना 24
तालिका१७: सम्भावनाका आधारमा बिक्रिका प्रमुख स्रोतहरुको विवरण 25
तालिका१८: बिक्रियोग्य खनिज वस्तुको माग स्थिति विवरण 25
तालिका१९: प्राकृतिक स्रोतहरुको बिक्रिबाट संकलन हुनसक्ने रकम 25
तालिका२०: निकासी करयोग्य वस्तुहरुको परिणाम 26
तालिका२१: निकासीयोग्य वस्तुको अनुमानित परिमाण, कर दर तथा संकलन हुनसक्ने रकम 28
तालिका 22: बहाल विटौरी शुल्कको सम्भावनाको गणना 29
तालिका २३: व्यवसाय दर्ता दस्तूर सम्भावनाको गणना 30
तालिका 24: नक्सापास दस्तूरको सम्भावनाको गणना 31
तालिका 25: अन्य दस्तुर दर 32
तालिका 26: राजस्व सुधार कार्ययोजना 37
तालिका 27: आगामी चार आर्थिक वर्षहरुका लागि आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा) 41
तालिका 28: गाउँपालिकाको आय संरचना संक्षेप (रु. हजारमा) 43

अनुसूचीहरु

अनुसूची१: तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची 46
तालिका२: समूह छलफलका लागि प्रयोग गरिएको नमूना फारम 59
अनुसूची३: पहिलो र दोस्रो कार्यशालाको कार्यतालिका 69
अनुसूची४: पहिलो र दोस्रो अभिमुखीकरण कार्यशालाका सहभागीहरुको नामावली 70
अनुसूची५: राजस्व प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण 77
अनुसूची६: अन्तिम कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका 81
अनुसूची७: अन्तिम कार्याशालाका सहभागीहरुको विवरण 82
अनुसूची८: केही फोटो झलकहरु 83

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न भै गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुले जिम्मेवारी ग्रहण गरिसक्नु भएको छ । नेपालको वर्तमान संविधानले संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार संविधानमै स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरु लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ । संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक पर्ने कानूनी व्यबस्था तयार गर्ने क्रममा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ तथा अन्य आवश्यक संघीय कानूनहरु समेत जारी भैसकेको हुँदा स्थानीय सरकारको राजस्व परिचालनका लागि केही हदसम्म आवश्यक कानूनी आधारहरु तयार भएका छन् ।

मुलुक संघीय गणतन्त्रामक संरचनामा प्रवेश गरी जनताको सबैभन्दा नजिक रहेको स्थानीय सरकारको निर्वाचन पछि जनताका आकांक्षा र चाहनाहरुमा उल्लेख्य बृद्धि भएको अवस्था छ । यस अवस्थामा गाउँपालिकाहरुले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न एकातर्फजनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी वनाउन आवश्यक छ भने अर्कोतर्फयस अवस्थामा स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य बृद्धि गर्नका लागि स्थानीय तहहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा बृद्धि गर्नुअपरिहार्य छ ।

यसै सन्दर्भमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको समन्वयमा संयुक्त राष्ट्र संघीय पुँजी विकास कोष(UNCDF) को प्राविधिक सहयोग र काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तर्गत यस तेमाल गाउँपालिकाको सहकार्यमा राजस्व परिचालन क्षमतामा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

राजस्व सुधार कार्य योजना (Revenu Improvement Action Plan-RIAP)मा तेमाल गाउँपालिकाको वर्तमान वित्तीय अवस्था, राजस्व क्षमता र राजस्व परिचालनका लागि लिनु पर्ने रणनीति र कार्यनीतिहरु समावेश गरिएको छ ।राजस्व सुधार कार्ययोजनाले पहिचान गरेका समस्याहरुको समयमानै समाधान गर्न सके सम्भावित वित्तीय प्रक्षेपणलाई पूर्ण क्षमतामा उपयोग गर्ने सकिने छ ।

१.२ अध्ययनको उद्देश्यहरु

यस अध्ययनको लक्ष्य तेमाल गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा बृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउनु हो भने तत्कालिन उद्देश्य तेमाल गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वको विद्यमान अवस्थाको समिक्षा गर्ने र आन्तरीक स्रोतका संभावनाहरुको विश्लेषण गरी आगामी चार बर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु रहेको छ । यो उद्देश्य प्राप्त गर्न देहाय अनुसारका विशिष्ट उद्देश्यहरु तय गरिएका छन् :

- स्थानीय तहको आय अधिकार तथा राजस्व सुधार योजना सम्बन्धमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरु, गाउँ कार्यपालिकाका सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शाखा प्रमुखहरु तथा राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरुलाई स्थानीय तहको राजस्व अधिकार बारे अभिमुखीकरण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विगत तीन बर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धिकालागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी राजस्व सुधारका उपायहरु सहितको आन्तरिक राजस्व सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।

१.३ अध्ययनको औचित्व

गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिनिधिहरुलाई गाउँपालिकाको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी संबैधानिक र कानुनी प्रावधानका बारेमा अझ वढी थप स्पष्ट पार्न राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अवधारणा र महत्व सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम उपयोगी हुने अनुमान गरिएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजनाले यस गाउँपालिकाको राजस्व क्षमताको पहिचान गर्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । यस अध्ययनबाट तयार राजस्व सुधार कार्ययोजना गरिएको नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको लागि स्थानीय तहहरुलाई उपलव्ध गराउने समानीकरण अनुदानसम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरु तयार गर्न सन्दर्भ सामाग्रीको रुपमा उपयोगी हुन सक्ने अपेक्षा गरिएको छ । साथै यस अध्ययनले प्रदेश सरकारबाट संकलन गरी स्थानीय तहसँग बाँडफाँट हुने राजस्वका बारेमा समेत सहयोग पुऱ्याउने छ ।

१.४ अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया

यस राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा कार्यका लागि यससँग विभिन्न सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास,समावेसी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम, कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना,तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण जस्ता विधि र प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरुको संक्षिप्त व्याख्या तल गरिएको छ ।

१.४.१सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएकोमुख्य सामग्रीहरु देहायअनुसार रहेका छन् :

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- तेमाल गाउँपालिकाको आ.व. २०७४/०७५ को योजना,नीति बजेट तथा कार्यक्रम ।

१.४.२तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा चेकलिष्ट (सूची) विकास

आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरुको विकास गरिएको थियो । सूचना संकलन फारमलाई अन्तिम रुप

दिन यस कार्यमा संलग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना संकलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन ।

(क) गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना संकलन फारम ***अनुसूची १***मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक बर्षको राजस्व परिचालनको स्थितिबारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको थियो ।

(ख) राजस्वका शिर्षकगत समुह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम ***अनुसूची २*** मा रहेको छ ।स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसारका कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नु पर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समुहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको थियो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना संकलनका लागि तयार गरिएका फारमहरु सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलाई इमेल एवम् व्यक्तिगत तवरबाट पनि उपलब्ध गराईएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन

अध्ययनका क्रममा परामर्शदाताद्धारा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा शाखाका कर्मचारीहरुसँग छलफल गरी आवश्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरु संकलन गरिएकोथियो । गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाको निर्णय पुस्तिकाबाट समेत आवश्यक सूचनाहरु लिइएको थियो । यस क्रममा निम्न तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो ।

- *तेमाल गाउँपालिकाबारे संक्षिप्त जानकारी,*
- *वर्तमान राजस्व प्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजस्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि),*
- *राजस्वपरिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरु,*
- *आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,*
- *आन्तरिक आय संकलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरु सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना (सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकार पक्षहरु संग छलफल तथा अवलोकन),*
- *गाउँपालिकाको आ.व. २०७४/०७५ को योजना, नीति बजेट तथा कार्यक्रम*

१.४.४ कार्यशालाका सहभागीहरु

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि सञ्चालन गरिएको कार्यशालाहरुमा सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरु, सदस्यहरु, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व तथा लेखा शाखाका कर्मचारीहरु, विषयगत शाखा प्रमुखहरु (कृषि, पशु, स्वास्थ्य, शिक्षा, महिला तथा बालबालिका विकास), उद्योगी व्यवसायीका प्रतिनिधिहरु, सामुदायिक बन उपभोक्ता समितिका प्रतिनिधिहरु, सहकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरु, वडा सचिवहरु आदिको सहभागिता रहेको थियो ।

१.४.५ कार्यशालाहरुको आयोजना

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा गाउँपालिका कार्यालयमा निम्न तीनवटा कार्यशाला गोष्ठीहरुको आयोजना गरिएको थियो । ती कार्यशालाहरुको संक्षिप्त विवरण तल उल्लेख गरिएको छ ।

(क) पहिलो कार्यशाला

तेमाल गाउँपालिकामा २०७५ बैशाख २७ गते पहिलो कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो । यस कार्यशालामा ३८ जनाको सहभागिता रहेको थियो । यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य जनप्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरुलाई राजस्व परिचालनका सैद्धान्तिक पक्ष र स्थानीय तहहरुको भूमिका विषयमा जानकारी गराउने रहेको थियो । अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशाला गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री सलाम सिं तामाङको अध्यक्षतामा भएको थियो ।गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री शर्मिला लामिछानेले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रमको उद्देश्यमाथि सहजकर्ता श्री रुद्र प्रसाद सापकोटाले प्रकाश पार्नु भएको थियो । यस अभिमुखीकरण कार्यक्रममा कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु, वडा सचिवहरु र गाउँपालिकाका कर्मचारीहरुको सहभागिता रहेको थियो । विज्ञ टोलीद्धारा सहजीकरण गरिएको यस कार्यशालामा कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया, राजस्व सम्बन्धी सैद्धान्तिक पक्षहरु, स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा परिचालन सम्बन्धी व्यवस्था र प्रभावकारी राजस्व प्रशासन र त्यसका पक्षहरुका बारेमा प्रस्तुती तथा छलफल गरिएको थियो ।

(ख) दोश्रो कार्यशाला

२०७५ बैशाख २८ गते (दोश्रो दिन) दोश्रो कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । दोश्रो कार्यशालाको अध्यक्षता गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री सलाम सिं तामाङले गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यशालामा राजस्व कार्ययोजनाको तयारी सम्बन्धी प्राविधिक पक्षलाई समेटिएको थियो । यस सन्दर्भमा राजस्व परिचालनमा देखिएका समस्याहरु, संभावनाहरु, जिम्मेवारीहरु र कार्यान्वयन गर्ने समयावधि, सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुका बारेमा शिर्षकगत रुपमा छलफल गरिएको थियो । सहभागीहरुलाई निम्न चार समुहमा विभाजन गरी समुहगत रुपमा राजस्व सुधार योजनाको मस्यौदा तयार गर्न लगाई पूर्णसत्रमा सोको प्रस्तुति गरिएको थियो । पूर्णसत्रबाट प्राप्त सुझावहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएको छ ।समुह छलफलका लागि बनाइएका समुहहरु यस प्रकार रहेका छन ।

समूह १ : सम्पत्ती कर तथा व्यवसाय कर दर, दायरा र प्रक्षेपणसम्बन्धी छलफल
समूह २ : घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, घर बहाल कर तथा बहाल बिटौरी कर सम्बन्धी छलफल
समूह ३ : प्राकृतिक श्रोत बिक्रि तथा निकासी कर योजना सम्बन्धी छलफल
समूह ४ : पूर्वाधार उपयोग महशुल सम्बन्धी छलफल

राजस्व शाखाको संस्थागत विकासका सन्दर्भमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीसँग छलफल गरी वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरी सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु समेत पहिचान गरिएको थियो । समुहगत अभ्यास पश्चात यस अध्ययनका लागि आवश्यक थप सूचना तथा तथ्यांकहरुका बारेमा छलफल गरिएको थियो ।

दुईदिने कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका ***अनुसूची ३*** र सहभागीहरुको उपस्थिति विवरण ***अनुसूची ४*** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

(ग) तेस्रो कार्यशाला

राजस्व सुधार कार्य योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल गरि कार्ययोजनालाई अन्तिमरुप दिने उद्देश्यले गाउँपालिकामा एक दिने तेस्रो तथा अन्तिम कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । २०७५ असार २ गते तेमाल गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशालामा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु र कर्मचारीहरु गरी जम्मा १७जनाको उपस्थिति रहेको थियो ।उक्त कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका तथा सहभागीहरुको उपस्थिति विवरण क्रमशः ***अनुसूची ६ र ७*** तथा कार्यक्रमका तस्वीरहरु ***अनुसूची ८*** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

कार्यशालामा प्रस्तुत गरिएका प्रमुख विषयवस्तुहरु निम्नबमोजिमका रहेका थिए :

- राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदनमा समावेश भएका मुख्य अंशहरुको बारेमा जानकारी
- आन्तरिक स्रोत तर्फको राजस्व संकलन : विगत तथा वर्तमान अवस्था
- राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्वका प्रमुख स्रोतहरु : हालको अवस्था तथा सम्भावना
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

यसरी प्रस्तुत गरिएका शिर्षकहरुलाई प्रभावकारी रुपमा छलफल गराई सुझाव संकलन गरिएको थियो । छलफलको क्रममा सहभागीहरुबाट प्राप्त सुझावहरुलाईसमावेश गरी राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई अन्तिम रुप दिईएको छ ।

१.४.६प्रतिवेदन तयारी

विभिन्न स्रोतहरु र कार्यशालाहरुबाट प्राप्त सूचना तथा सुझावहरुको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । यस प्रतिवेदनमा गाउँपालिकाको राजस्व कार्ययोजना आगामी चार आर्थिक वर्षहरुका लागि आय प्रक्षेपण समावेश गरिएको छ । यो प्रतिवेदन तयार गर्दा निम्न प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिएको छ ।

(क) मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

सर्वप्रथम अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतहरुको पुनरावलोकन, गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेखहरुको अध्ययन र गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाहका आधारमा प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

(ख) मस्यौदा प्रतिवेदनबारे सुझाव संकलन

यसरी तयार गरिएको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई सम्बन्धित पक्षहरुगाउँकार्यपालिकाकोकार्यालय,संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र यूएनसिडिएफसमक्ष पेश गरी आवश्यक सुझावहरु तथा पृष्ठपोषण संकलन गरिएको थियो । सरोकारवाला पक्षहरुबाट प्राप्त सुझावहरुलाई समावेश गरी मस्यौदा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गर्ने कार्य गरिएको थियो ।

(ग) अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

प्रारम्भिक प्रतिवेदन माथि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र संयुक्त राष्ट्रसंघीय पूँजी विकास कोष (UNCDF) बाट प्राप्त सुझाव र पृष्ठपोषण समेतलाई समावेश गरी तयार गरिएको मस्यौदा

प्रतिवेदन गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको तेश्रो तथा अन्तिम कार्यशालामा पेश गरी त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरुलाई समेत समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५ प्रतिवेदनको ढाँचा

यस प्रतिवेदनमा चार वटा परिच्छेदहरु रहेका छन । पहिलो परिच्छेदमा परिचय, दोस्रो परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त जानकारी, तेस्रो परिच्छेदमा आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण र परिच्छेद चारमा राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.६ अध्ययनको सीमा

यो गाउँपालिका साविकका सात वटा गाविसहरु मिलि बनेको हुनाले अभिलेख व्यवस्थित नभएको, कर्मचारीहरु अति न्यून रहेका हुनाले धेरै सूचनाहरुको कमी रहेको छ । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- यस अध्ययनगाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरु र अन्य सरोकारवालापक्षहरुसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी प्रदेश कानूनको निर्माण र यसको कार्यान्वयन नभैसकेको हुनाले प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकाले राजस्व बाँडफाँट अन्तरगत प्राप्त (घर जग्गा रजिष्ट्रेशन, सवारी साधन, मनोरञ्जन, विज्ञापन) गर्न सक्ने राजस्वको रकम र प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने समानीकरण लगायत अन्य अनुदानका रकमहरु प्रक्षेपण गरिएको छैन ।
- अनुसूची १ र २ मा उल्लेख गरिएको फारममा कतिपय सन्दर्भमा गाउँपालिकाको लागि सान्दर्भिक हुन नसकेकाले माग गरिएका सूचनाहरु जस्तै करको शिर्षकगत करदाताहरुको संख्या, विगत तीन आर्थिक बर्षको यथार्थ आय विवरण, वहाल करसम्बन्धी विवरणहरु र नयाँ करका क्षेत्रहरु सम्बन्धमा गाउँपालिकामा सूचना उपलब्ध हुन नसकेका कारण प्रतिवेदनमा विश्लेषण गर्न सकिएको छैन ।
- राजस्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा करदाताको संख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरुले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय र राजस्व परिचालनको अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको राजस्व अधिकारसम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी प्रावधानहरुको संक्षिप्त अध्ययन गरिएको छ । साथै गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय र गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्थाका सामान्य समिक्षा गरिएको छ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७३ फाल्गुण २७ गतेको निर्णयअनुसार काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अन्तरगत रहेको तेमाल गाउँपालिकासाविकका ७ वटा गाउँ विकास समितिहरु सर्स्युखर्क, सरमथली, बोलदेफिदिचे,पोखरी नारायणस्थान,ठूलोपर्सेल,कूरुवास चापाखोरी र मेच्छे समावेश गरी पवित्र तेमालको नामबाट तेमाल गाउँपालिका घोषणा भएको हो ।

काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको सदरमुकाम धुलिखेलबाट औषत ४० कि.मी. दुरीमा यो गाउँपालिका रहेको छ । साविकको पोखरी नारायणस्थान गाविसको कार्यालय रहेको भवनमा (हाल वडा नं. ५) गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको छ र सोही कार्यालय रहेको स्थान नजिकै स्थायी कार्यालय निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या (२०६८) २२७१२ मध्ये महिलाको ५३.३ प्रतिशत र पुरुषको ४६.७ प्रतिशत जनसंख्या रहेको छ । बहुसंख्यक तामाङ जातिको बसोवास रहेको यस गाउँपालिकामा ब्राम्ह्ण, क्षेत्री, नेवार, मगर, दलित एवं माझि जातिको पनि बसोवास छ ।

यातायात तथा सञ्चार:यस तिमाल गाउँपालिकाका सबै वडाहरुसम्म सडक पहुँच पुगेको छ । धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिबास सडकको भकुण्डबेसीबाट गाउँपालिका केन्द्र हुँदै अन्य वडाहरुमा जाने सडक ग्राभेल गरिएको छ भने अन्य सडकहरु कच्ची नै रहेका छन् ।

सञ्चार तर्फ नेपाल टेलिकम, एनसेल तथा स्मार्ट फोनका टावरहरु रहेतापनि भौगोलिक वनावटका कारण सबै स्थानमा टेलिफोनको पहुँच छैन । टेलिभिजनको पहुँच पनि सीमित स्थानहरुमा मात्र छ भने निजी लगानीबाट घरपरिवारले टेलिभिजन सेवा प्राप्त गर्दछन् ।

विद्युत सेवा: गाउँपालिका क्षेत्रमा ग्रामिण विद्युतीकरण सहकारी संस्था मार्फत सबै वडाहरुमा विद्युत सेवा पुगेको छ ।

खानेपानी : यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ठूला पानीका स्रोतहरु नभएको हुनाले सुख्खा याममा पानीको चरम अभाव हुने गरेको छ । सानातिना खोल्साबाट पानी संकलन गरी वितरण गर्ने गरिएको छ । यहाँका अधिकांश वस्तीहरुमा वर्षादको पानी संकलन गरी सुख्खा समयमा उपयोग गर्ने गरिन्छ । हाल सुनकोशी नदिको पानी प्रशोधन सहित पम्पद्वारा तानेर तेमालमा पुऱ्याउने ठूलो आयोजना निर्माणाधीन रहेको छ ।

कृषि : यहाँका अधिकांश बासिन्दाको मुख्य पेशा खेतीपाती नै हो तापनि मौसमी भरमा निर्भर रहनु पर्ने भएकोले यो गाउँपालिका खाद्यान्नमा परनिर्भर रहेको छ । यो गाउँपालिका विश्वमा दुर्लभ मानिने एवं सांस्कृतिक महत्व रहेको बुद्धचित्त मालाको उद्गम स्थल मानिन्छ । विगत केही वर्ष यता यसको व्यवसायिक खेती गरी यसको निकासीले यहाँका बासिन्दाको जीवनयापनलाई सहज मात्र नबनाई आयस्तरलाई उच्च बनाउदै लगेको छ ।

खानी तथा खनिज : यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र खरीढुंगा, चुनढुंगा, बालुवा तथा ढुंगाखानीहरु रहेका छन् । साथै वडा नं. ५, पोखरी नारायणस्थानमा तामा खानीको सम्भाव्यता रहेको खानी तथा भूगर्भ विभागले जनाएको छ ।

शिक्षा तथा स्वास्थ्य : यस गाउँपालिकामा उच्च माध्यमिक तह तर्फ ४ वटा विद्यालयहरु रहेका छन् भने माध्यमिक तह (९-१० कक्षा) मा १० वटा विद्यालयहरु रहेका छन् ।स्वास्थ्य तर्फ यस गाउँपालिकामा एक सामुदायिक अस्पताल, एक इलाका स्वास्थ्य चौकी तथा पाँच स्वास्थ्य चौकी र उपस्वास्थ्य चौकीहरु रहेका छन् ।

धार्मिक स्थलहरु : यस गाउँपालिकामा धेरै धार्मिक स्थलहरु रहेका छन् । नारायणस्थान मन्दिर, बौद्ध स्तुप, तोङसुम कुण्ड, स्वयम्भु बौद्ध, स्यावजे गुम्बा लगायत ५० भन्दा बढी धार्मिक स्थलहरुमा नेपाल र नेपाल बाहिरका समेत मानिसहरु यहाँका प्रसिद्ध धार्मिक स्थलहरुमा भ्रमण गर्ने गर्दछन् ।

गाउँपालिका गठनको क्रममा समावेश भएका गाविसहरु र वडा विभाजन देहायअनुसारको रहेको छ :

तालिका १ः गाउँपालिकाको संक्षिप्त जानकारी

समावेश भएका साविक गा.वि.स.हरु	सर्स्युखर्क, सरमथली, बोल्देफेदिचे, पोखरी नारायणस्थान, ठूलापर्सेल, कुरुवास चापाखोरी, मेच्छे गाविस
जनसंख्या	२२७१२
क्षेत्रफल	८९ वर्ग कि.मी.
केन्द्र	साविक पोखरी नारायणस्थान गाविसको कार्यालय
वडा संख्या	९
सिमाना	
पूर्व	चौरी देउराली गा.पा. र रामेछाप जिल्ला
पश्चिम	रोशी गा.पा. र नमोबुद्धन.पा.
उत्तर	चौरीदेउराली, भुल्लु गा.पा. र पाँचखाल न.पा.
दक्षिण	रोशी गा.पा. र सिन्धुली जिल्ला

स्रोतः नेपाल सरकार, नेपाल राजपत्र २०७३ फागुन २७ गते संख्या ५८

तेमाल गाउँपालिकामा समावेश भएका साविकका गाउँ विकास समितिहरु र वडाहरु सम्बन्धी विवरण तल ***तालिका नं. २*** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका२ः गाउँपालिकाको वडा विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका साविक गाविसहरु	साविक वडा नं.
१	सर्स्युखर्क	१, ३, ४
२	सर्स्युखर्क	२, ५-९
३	सरमथली	१-९
४	बोल्देफेदिचे	१-९
५	पोखरी नारायणस्थान	१-९
६	ठूलोपर्सेल	१-९
७	कुरुबास चापाखोरी	१-९
८	मेच्छे	१-३, ५, ६
९	मेच्छे	४, ७-९

स्रोतः नेपाल सरकार, नेपाल राजपत्र २०७३ फागुन २७ गते संख्या ५८

२.२गाउँपालिकाको संगठन स्वरुप

यस गाउँपालिकाले हालसम्म गाउँपालिकाको संगठन संरचना पारित गरेको छैन । यसैगरी कर्मचारी दरबन्दी पनि स्वीकृत गरेको छैन । संघीय सरकारबाट प्राप्त केही दरबन्दीहरु, विषयगत मन्त्रालयबाट पठाइएका कर्मचारीहरु र केही करारका कर्मचारीहरुबाट न्यूनतम कार्य सञ्चालन भईरहेको अवस्था छ ।

चित्र१ः गाउँपालिकाको संगठन संरचना नमुना

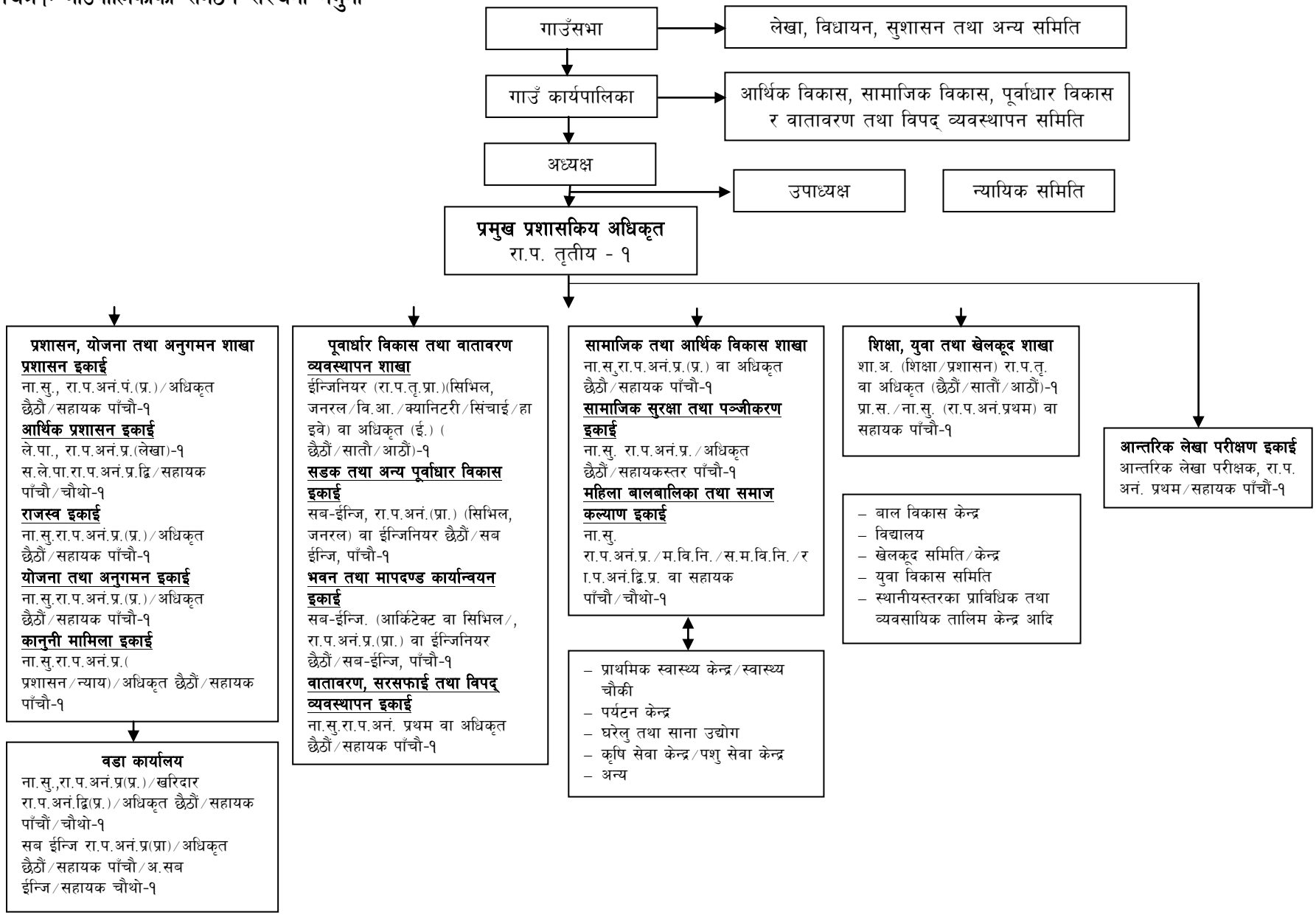

गाउँ कार्यपालिका कार्यालय र यस अन्तर्गतका वडा कार्यालयहरुमा कार्यरत जनशक्ति ज्यादै न्यून रहेको छ । हाल गाउँपालिकामा जम्मा २२ जना कर्मचारी (स्थायी, अस्थायी तथा करार) कार्यरत छन् । खासगरी गाउँ कार्यपालिका कार्यालयमा विभिन्न विषयगत शाखा र इकाईहरुको स्थापना र सञ्चालन गरी दैनिक कामकाज व्यवस्थित गर्न आवश्यक जनशक्तिको अपुग रहेकोछ । नीति तर्जुमा र बजेट कार्यान्वयनमा कार्यपालिकालाई सघाउ पुऱ्याउने विषयगत अधिकृत स्तरका कर्मचारीहरु नरहेको अवस्था छ । विषयगत शाखा तर्फ कृषि, पशु विकास, शिक्षा तथा स्वास्थ्यका कर्मचारीहरु गाउँपालिकासँग समन्वयमा कार्य गरिरहेका छन् ।विषयगत शाखा बाहेक गाउँपालिकामा हाल कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३ः गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण

क्र.स.	पद	तह	समूह	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	रा.प.तृ.	प्रशासन	१
२	लेखापाल	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	१
३	वडा सचिव	रा.प.अ.	प्रशासन	५
४	नायब सुब्बा	रा.प.अ.प्र.	प्रशासन	१
५	सब-ईन्जिनियर	करार	प्राविधिक	२
६	वडा सहायक	करार	प्रशासन	१
७	कार्यालय सहयोगी	करार	प्रशासन	११
			जम्मा	**२२**

स्रोतः तेमाल गाउँ कार्यपालिका, २०७५

२.३राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिका अन्तरगत राजस्व शाखाको पनि संस्थागत संरचना व्यवस्था भएको छैन । तर गाउँपालिकाको निर्णय अनुसार लेखापाललाई राजस्व सम्बन्धी जिम्मेवारी दिइएको छ । आम्दानी र खर्च सम्बन्धी कार्यको समग्र जिम्मेवारी निजामती सेवाबाट खटिआएका लेखापाल मार्फत सम्हालिरहेको अवस्था छ । तसर्थ हाल गाउँपालिकामा जम्मा एक जना कर्मचारीलाई राजस्व सम्बन्धी कार्य गर्ने गरि तोकिएको भएतापनि राजस्व शाखा गठन नभएका कारण प्रभावकारी हुन सकेको देखिदैन । वडा कार्यालयहरुबाट पनि राजस्व संकलन गर्ने कार्य प्रारम्भ भएतापनि प्रभावकारी हुन सकेको छैन । राजस्व संकलनका लागि गाउँपालिकाले सफ्टवेयर प्रयोगमा ल्याएको छैन । सक्षम तथा प्रभावकारी राजस्व प्रशासन कुनैपनि गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको एउटा प्रमुख आधार हो । राजस्व प्रशासनको एउटा निश्चित चक्र तथा प्रक्रिया हुन्छ, यसको अवलम्बनबाट गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको सुधारमा योगदान पुग्दछ । राजस्व प्रशासन चक्र तथा प्रक्रियाको ढाँचा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

राजस्व प्रशासन चक्र र पक्रिया

नीतितथाकार्यविधिहरुको निर्माण

- नियमावलीतथानिर्णयहरुको निर्माणतथाखारेजीवा संसोधन
- करहरुको ढाँचातथा दरहरुको निर्धारणतथाअनुमोदन
- संकलनप्रणालीको निर्माणतथाखर्चको व्यवस्था

करदाताहरुको गणना र दर्ता

- राजस्वको नक्साँकन, करदाताहरुको पहिचानतथा लगत तयारी
- कर दातालाई उपलब्ध गराइएको फारममाआम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण

राजस्वको बारेमाजानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान

- कर योग्य करको निर्धारण
- सार्वजनिकछलफलतथा चेतनामुलकगोष्ठीहरुको आयोजना
- आम संचारको माध्यमबाटप्रचार र छलफलकार्यक्रमको आयोजना

कर संकलनतथा करदाताहरुसँगको सम्बन्धनिर्माण

- तिरेको करको विलबनाउने तथावितरण
- कर चुक्ताविधितथाप्रणालीको प्रचार प्रसार

अनुगमनतथाकार्यान्वयन

- विलकाटेको तथा कर संकलन गरेको सुनिश्चितगर्ने
- समयमा कर नतिर्नेहरुलाई कार्वाहीतथादण्ड जरिवानाको अनुगमन
- अदालतिप्रक्रिया र कार्यान्वयन
- आन्तरिक राजस्वको लेखा परीक्षणगर्ने

अभिलेखीकरणतथाउत्तरदायित्वबहन

- गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवालाई राजस्वसँग जोड्ने
- राजस्वको संकलनतथा उपयोगको सार्वजनीकरण गर्ने
- करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदननियमित रुपमाप्रकाशन गर्ने ।

२.४ स्थानीय राजस्व परिचालन सम्बन्धी प्रयासहरु

यस गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा हालसम्म निम्नबमोजिम प्रयासहरु गरेको छ ।

(क) स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको गठन र क्रियाशिलता

गाउँ कार्यपालिकाले निम्नानुसारको बमोजिमको ७ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको वैठक हालसम्म बस्न सकेको छैन ।

तालिका४ः राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	नम	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री दुर्गामाया तामाङ	उपाध्यक्ष, गाउँपालिका	संयोजक
२	श्री शर्मिला लामिछाने	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
३	श्री पासुङ लामा	कार्यपालिका सदस्यहरु मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको महिला सदस्य	सदस्य
४	श्री लक्ष्मी बहादुर घिसिङ	कार्यपालिका सदस्यहरु मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको सदस्य	सदस्य
५	श्री प्रविण लामा	स्थानीय उ.वा.संघको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि	सदस्य
६	श्री मान बहादुर श्रेष्ठ	घरेलु तथा साना उद्योग सम्बन्धी मान्यता प्राप्त संस्थाको गाउँ तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि	सदस्य
७	श्री धनराम लामा तामाङ	गाउँपालिकाको राजस्व शाखा कर्मचारी	सदस्य सचिव

(ख) राजस्व सम्बन्धी नीतिहरुको निर्माण

तेमा गाउँपालिकाले राजस्व संकलन तथा सोका दररेटहरु तयार गरी चालु आ.व. २०७४/०७५ को श्रावण १ गते देखि लागु गर्ने निर्णय गाउँ सभाले गरेको छ ।

आ.व.२०७४/७५ को लागि स्विकृत नीति, कार्यक्रम तथा बजेटमा राजस्व परिचालनसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रमहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- सभाबाट स्वीकृत कर, शुल्क, दस्तुर आदिको दरको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।
- गाउँपालिकामा व्यवसाय करको नक्साङ्कन गरी करदाताहरुलाई करको दायरामा ल्याई नियमित असुली कार्य गरिनेछ । करका थप क्षेत्रहरुको पहिचान गरी कर प्रणाली कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- करदाताहरुको लगतलाई कम्प्यूटरकृत गरी राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्न आवश्यक संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ ।
- कर्मचारीको नाममा रहेको म्याद नाघेको पेश्की शुन्य गरिनेछ । अन्य व्यक्ति, पदाधिकारी तथा संस्थाको नाममा रहेको पेश्की फछर्यौट कार्यमा प्रभावकारी पहल गरिनेछ ।

उल्लेखित नीतिहरुको कार्यान्वयनार्थ गाउँसभाले राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको निर्णयहरु गरेको छ ।

- कर, दस्तुर र शुल्कहरुको दर निर्धारण ।

- प्रथम गाउँसभाबाट पारित कर, दस्तुर र शुल्कहरु चालु आ.व. को २०७४श्रावण १ गते देखि लागु गरिने ।
- गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा राजस्व शाखामा पाँचौतहको कर्मचारीको दरबन्दी स्विकृत भएको ।

२.५गाउँपालिकाको आय समिक्षा

यसगाउँपालिकाले विगत आर्थिक वर्षहरुमा परिचालन गरेको आन्तरिक तथा बाह्य आयको अवस्था तथा आयको औसत बृद्धिदर आदिको समीक्षा तथा विश्लेषण यस भागमा गरिएको छ ।

२.५.१ राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

हालको कानूनी प्रावधान अनुसार गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारको प्रयोगको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । गाउँपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्रका राजस्व शिर्षकहरु मध्ये कुन-कुन शिर्षकहरुबाट हाल असुली गरिरहेको छ, कुन-कुन शिर्षकहरुबाट असुली गर्ने निर्णय मात्र गरेको छ र कुन-कुन शिर्षकहरुबाट राजस्वको सम्भावना रहेको छ भन्ने विषयमा समुह छलफलबाट जानकारी प्राप्त गर्ने कार्य गरियो । छलफलबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था देहायको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका५ः राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क.	कर तर्फ			
	भूमि कर (मालपोत)	न्यून हुने गरेको	मालपोत न्यूनमात्रामा मात्र संकलन भएको	मालपोतको दर निर्धारण भएको तर पुनःमूल्याङ्कन हुनुपर्ने
	घरजग्गा कर	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	सम्भावना नभएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	घर जग्गा बहाल कर	सिमित सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	व्यवसाय कर	सिमित सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण भएको
	काठ तथा जडिबुटीबिक्रि तथा निकासी कर	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
ख.	अन्य राजस्व			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	नक्सापास दस्तुर	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण भएको
	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब	सम्भावना भएको	संकलन भएको	दर निर्धारण भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
	शुल्क			
	वहाल विटौरी शुल्क	सम्भावना भएको	दर उच्च भई संकलन हुन नसकेको	दर निर्धारण भएको
	पार्किङ्ग शुल्क	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	खासै सम्भावना नभएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	स्थानीय खानेपानी महसुल	सम्भावना नभएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क	उद्यान, हाटबजार, पर्यटकिय पूर्वाधार, सडक, कृषि बजार केन्दर वधशाला, आदिको सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
	मूल्यांकन सेवा शुल्क	सम्भावना भएको	संकलन हुने गरेको	दर निर्धारण भएको
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	सम्भावना भएको	संकलन भएको	दर निर्धारण भएको
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	सम्भावना भएको	संकलन नभएको	दर निर्धारण आंशिक रुपमा भएको
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	सम्भावना भएको	संकलन भएको	दर निर्धारण भएको
	दण्ड जरिवाना	सम्भावना भएको	संकलन भएको	दर निर्धारण भएको

स्रोत : गाउँपालिकास्तरीय छलफल, २०७५ वैशाख

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ले गाउँपालिकालाई प्रदान गरेको राजस्व अधिकारका क्षेत्रहरुमध्ये केही शिर्षकहरुमा मात्रै यस गाउँपालिकाले राजस्व संकलन गर्दै आएको देखिन्छ ।

२.५.२ गाउँपालिकाको यथार्थ तथा प्रस्तावित आय विवरण

आ.व. २०७४/०७५को प्रस्तावित आन्तरिक आय भने हालको तेमाल गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाले अनुमान गरि निर्णय गरे बमोजिम छ । साविकका गाविसहरुले प्राप्त गर्ने नेपाल सरकारको अनुदानसँग हाल उपलब्ध गराईने अनुदानको मात्रामा निकै ठुलो भिन्नता भएकोले विगतको नेपाल सरकारको अनुदानलाई उल्लेख गरिएको छैन । साथै साविकका गाविसहरुको विगत वर्षको आन्तरीक राजस्व सम्बन्धी विवरण गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुन नसकेकोले यहाँ प्रस्तुत गरिएको छैन ।

तालिका६:गाउँपालिकाको यथार्थ तथा प्रस्तावित आय विवरण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	आय शिर्षकहरु	यथार्थ आय			औसत वार्षिक बृद्धिदर%	७५/७६ को प्रस्तावित	२०७४/०७५को हालसम्मकोयथार्थ
		०७२/७३	०७३/७४	०७४/७५			
क.	**आन्तरिक तर्फ**						
१	मालपोत कर					७५	
२	घर जग्गा (सम्पत्ति) कर					२००	
३	बहाल विटौरी कर					७.५	
४	व्यवसाय कर					१९०	
५	सवारी कर						
६	घर बहाल कर					९	
७	विज्ञापन कर						
८	मनोरन्जक कर						
९	स्थानीय संकलन कर						
१०	प्राकृतिक स्रोत उपयोग कर						
११	घर नक्सा दस्तुर						
१२	रजिष्ट्रेशन दस्तुर					१५०	
१३	दस्तुर					१७०.१	
१४	सेवा शुल्क (स्थानीय पूर्वाधार)					६०.४	
१५	पर्यटन शुल्क						
१६	प्रशासनिक शुल्क तथा दण्ड सजाय						
१७	विविध						
	जम्मा					**८६२**	
ख.	**नेपाल सरकारको अनुदान**						
	समानीकरण अनुदान					१५४८२८	
	सशर्त अनुदान					११७०६०	
	विशेष अनुदान					४८००	
	जम्मा					**२७६,६८८**	
			कूल जम्मा आय			**२७७,५५०**	

स्रोतः आ.व. २०७४/०७५ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, तेमाल गाउँपालिका, २०७४

प्रस्तुत विवरणअनुसार गाँउपालिकाले आ.व. २०७४/७५ मा रु. ८ लाख ६२ हजार बराबरको आन्तरिक आयको अनुमान गरेको छ भने बाह्य आय तर्फ नेपाल सरकारले आ.व. २०७४/७५ मा रु. १५ करोड ४८ लाख २८ हजार वित्तिय समानीकरण अनुदान र रु. ११ करोड ७० लाख ६० हजार ससर्त अनुदानको लागि बजेट विनियोजन गरेको छ । यसैगरी विशेष अनुदान (विगतमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त रु. एक करोड मध्ये बाँकी रकेको रकम) अन्तर्गत रु. ४८ लाखको अनुमान गरेको छ । यसरी चालु आ.व. मा कुल रु. २७ करोड ७५ लाख ५० हजार को बजेट गाउँपालिकाले निर्माण गरेको छ ।

गाउँपालिकाले सशर्त अनुदान र विशेष अनुदान बाहेक व्यय तर्फ चालु खर्च रु. २,५३,२६,५३०।- र पूँजीगत तर्फ रु. १३,५१,६३,४७०।- गरी जम्मा रु. १६०४९००००।- व्यय अनुमान गरेको छ ।

परिच्छेद तीन : आन्तरिक आय सम्भावना विश्लेषण

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानुनी व्यवस्था लगायत यस गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरु शिर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी न्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरुले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर(मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछन र गैरकर अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्डजरिवाना संकलन गर्न सक्नेछन । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण***तालिका ७***मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका७ः तहगत राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
• भन्सार • अन्तःशुल्क • मूल्य अभिवृद्धि कर • स्थागत आयकर • व्यक्तिगत आयकर • पारिश्रमिक कर • राहदानी शुल्क • भिसा शुल्क • पर्यटन दस्तुर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिबाना	• घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • पर्यटन • कृषि आयमा कर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • सेवा शुल्क दस्तुर • पर्यटन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर • भूमिकर (मालपोत) • दण्ड जरिवाना • मनोरञ्जन कर • मालपोत संकलन	• सेवा शुल्क, • दस्तुर, • दण्ड जरिवाना • प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, • पर्यटन शुल्क

स्रोतः नेपालको संविधान, २०७२

माथि उल्लेखित साझा अधिकार सूचीमा रहेका राजस्व अधिकारहरुको प्रयोग सम्बन्धमा निम्नानुसारको कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

- घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर निर्धारण प्रदेश सरकारले गर्ने र संकलन सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले गर्ने,
- विज्ञापन करको दर निर्धारण र संकलन सम्बन्धित स्थानीय तहहरुलेनै गर्न सक्नेछन ,
- पदयात्रा र पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेशले गर्ने, उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदा तथा संग्रहालय जस्ता सम्पदा उपयोगको प्रवेश शुल्क सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्धारण र संकलन गर्न सक्ने छन ।

- ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, बालुवा, चुनढुङ्गा, खरीढुङ्गा, अभ्रख र दहत्तर बहत्तरमा प्राकृतिक श्रोतको करको दर र प्रक्रिया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले संकलन गर्ने ।

राजस्व संकलनको एकल कर प्रशासन व्यवस्था

राजस्व संकलनलाई बढी प्रभावकारी र मितव्ययी बनाउन निम्नानुसारको कानुनी बन्दोवस्त रहेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहमध्ये कुनै दुई तहले उठाउने कर सम्बन्धमा एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था समेत गरेको छ । जसअनुसार निम्नानुसार व्यवस्था रहेको छ ।

(क) प्रदेशले सवारी साधन कर उठाउँदा स्थानीय तहले सवारी साधनमा लगाएको कर समेत उठाउने,
(ख) स्थानीय तहले घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क उठाउँदा प्रदेशले लगाएको घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क समेत उठाउने,
(ग) स्थानीय तहले विज्ञापन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको विज्ञापन कर समेत उठाउने,
(घ) स्थानीय तहले मनोरञ्जन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको मनोरञ्जन कर समेत उठाउने ।

प्रशासनिक खर्चका लागि बढीमा २ प्रतिशतसम्म कर उठाउने तहले आफ्नो सञ्चित कोषमा राख्न सक्ने र बाँकी रकम जुन तहको कर उठाएको हो सोही तहको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने कानुनी प्रावधान समेत रहेको छ (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४)।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका८ः प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

श्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
बन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४, अनुसूची ४

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिबृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सोबाट रकममध्ये संघीय सरकारले सत्तरी प्रतिशत, प्रदेशले पन्ध्र प्रतिशत र स्थानीय सरकारले पन्ध्र प्रतिशत बाडँफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ***(तालिका ९)***।

तालिका९ः कर राजस्वको बाँडफाँट

श्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह

श्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिबृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरुका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरु, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिईने आधारहरु र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने आधार र मापदण्डहरु तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले सम्वन्धित तहहरुलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

३.२राजस्व प्रशासन तथा नीति सम्बन्धी सवालहरु

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन सम्बन्धमा निम्न सवालहरु रहेका छन् :

- गाउँपालिकाले तयार गर्नु पर्ने राजस्व प्रशासन सुधारका लागि आवश्यक कार्यविधीहरु जस्तै कर असुली, करदाता र कर्मचारीहरुको प्रोत्साहन, दण्डजरिवाना आदि सम्बन्धी नियमावली र कार्यविधिहरु तयार भैनसकेको ।
- गाउँपालिकाको संगठन संरचना तयार नभएको तथा राजस्व शाखाको व्यवस्था नहुनु
- राजस्व प्रशासनका लागि आवश्यक कर्मचारीहरुको व्यवस्था नहुनु
- सफ्टवेयर प्रयोग गरी राजस्वको अभिलेख राख्ने अभ्यास शुरु नहुनु
- मालपोत बक्यौता असुलीमा गाउँपालिकाले आवश्यक रणनीति बनाई कार्यान्वयनमा नल्याउनु
- सम्भावित करदाताहरुको तथ्याङ्क नहुनु
- वडाबाट असुल गरिने राजस्वको स्रोत/संकेत उल्लेख नगरिनु ।

३.३आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्व संकलनका क्षेत्रहरु र सम्भावनाको विश्लेषण

गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम संकलन गर्दै आएको आन्तरिक राजस्वको वर्तमान अवस्था र भविष्यमा संकलन गर्न सकिने सम्भावित नयाँ राजस्वका क्षेत्रहरुको संक्षिप्त विश्लेषणयस शिर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

(क) सम्पत्ति (घर-जग्गा) कर

हालसम्म गाउँपालिकाले सम्पत्ति कर लागू गरेको छैन ।तेमाल गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाले समेत आगामी आ.व. देखि एकीकृत सम्पत्ति कर लागु गर्ने नीतिगत निर्णय गरिसकेको भएतापनि आगामी आ.व.

२०७५/०७६ को बजेट वक्तव्य मार्फत यस गाउँपालिकामा पनि सम्पत्ति कर लागू गर्नुपर्ने भएको छ । उक्त विनियोजन ऐन, २०७५/०७६ अनुसार व्यक्तिको घर र घरले चर्चेको बढीमा एक रोपनी सम्मको जग्गालाई सम्पत्ति कर लाग्न सक्नेछ तर घरसँग एक रोपनी भन्दा कम जग्गा रहेको अवस्थामा सोही क्षेत्रफल मात्र मूल्याङ्कन हुने व्यवस्था छ । यस बाहेक अन्य जग्गामा भूमिकर लाग्ने व्यवस्था छ । यसै व्यवस्था अनुरुप समुहगत छलफल तथा पूर्ण सत्रमा सहभागीहरुबाट प्रस्ताव भए अनुसार यस गाउँपालिकामा कूल पाँच हजार दुई सय बीस करदाता सम्पत्ति करको दायरामा आउन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्ति करको न्यूनतम प्रस्तावित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना देहाय बमोजिम देखिन्छ ।

तालिका १०:सम्पत्ति करको सम्भावना गणना

क्र.सं.	करयोग्य सम्पत्ति	वार्षिक दर (रु.)	अनुमानित करदाता संख्या	अनुमानित आय रु.	आगामी ४ वर्षको आय प्रक्षेपण			
					आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७६/०७७	आ.व. २०७७/०७८	आ.व. २०७८/०७९
१	रु. तीन लाखसम्म	१५०	४००	६००००	४२०००	६००००	६००००	६००००
२	रु. तीन लाख एक देखि पाँच लाखसम्म	२५०	१०००	२५००००	१७५०००	२५००००	२५००००	२५००००
३	रु. पाँच लाख एक देखि दश लाखसम्म	४००	१८००	७२०००००	५०४०००	७२००००	७२००००	७२००००
४	रु दश लाख एक देखि बीस लाखसम्म	६००	१०००	६०००००	४२००००	६०००००	६०००००	६०००००
५	रु. बीस लाख एक देखि तीस लाखसम्म	८५०	६००	५१००००	३५७०००	५१००००	५१००००	५१००००
६	रु. तीस लाख एक देखि पचास लाखसम्म	१,२५०	३००	३७५०००	२६२५००	३७५०००	३७५०००	३७५०००
७	रु. पचास लाख एक देखि पचहत्तर लाखसम्म	१,८००	१००	१८००००	१२६०००	१८००००	१८००००	१८००००
८	रु. पचहत्तर लाख एक देखि एक करोडसम्म	३०००	२०	६००००	४२०००	६००००	६००००	६००००
९	रु. एक करोड एक देखि माथि	रु. ५/हजार	०	०	०	०	०	०
		जम्मा	५२२०	२,७५५,०००	१,९२८,५००	२,७५५,०००	२७५५०००	२७५५०००

स्रोत : गाउँ कार्यपालिकास्तरीय छलफल, २०७५ वैशाख

कार्याशालाका सहभागीहरुसँगको छलफलबाट आगामी चार वर्षका लागि करको दर र सम्पत्ति करको प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी प्रक्षेपण गर्दा करयोग्य सम्पत्तिको वर्गीकरण जम्मा नौ वटा तहहरुमा गरिएको छ । वर्गीकरणमा सबैभन्दा न्यून रु. ३ लाखसम्म र सबैभन्दा उच्च रु. एक करोड एक भन्दा माथिको आधारमा गरिएको छ । यस्तै गरी दर प्रस्ताव गर्दा न्यूनतम रु. १५०।- देखि तह ८ मा रु. ३०००।- र तह ९ वा सो भन्दा माथि रु. ५ प्रति हजार कायम गरिएको छ । यसैगरी कूल अनुमानित करदाता ५२२० मध्ये करदाताको दायरा पनि करिब ७० प्रतिशत देखि शतप्रतिशत प्रति वर्षलाई अनुमान गरिएको छ । यद्यपि एक आ.व. मा असुल नहुने कर पछिल्ला वर्षहरुमा असुली हुने नै हुन्छ । यसरी प्रक्षेपण गर्दा तेमाल गाउँपालिकामा प्रथम वर्ष रु. १९,२८,५००।- देखि बाँकी तीन वर्षमा रु. २७,५५,०००।- सम्म उठ्न सक्ने देखिन्छ । यस प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण माथिको तालिकामा दिइएको छ ।

सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु

- सम्पत्ति कर सम्बन्धी आवश्यक ऐन (कर दर, घर तथा घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङ्कन समावेश भएको) र कार्यविधि निर्माण गर्नुपर्ने,
- आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरी राजस्व सम्बन्धी तालिम उपलब्ध गराउने,
- आवश्यक भौतिक पूर्वधार (सफ्टवेयर, कम्युटर, प्रिन्टर, विलिङ्ग मेशिन आदि) को व्यवस्था गर्ने,
- वडागत रुपमा करदाताहरुको सम्पत्तिको विवरण तयार गरी वर्गीकरण गर्ने,
- सम्पत्ति करसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन

यस गाउँपालिकामा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन कारोबार न्यून रुपमा मात्र हुने गर्दछ । चालु आ.व.मा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरबाट प्राप्त हुने रकम रु. एक लाख ५० हजार अनुमान गरिएको छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन उद्देश्यका लागि आ.व. २०७४/०७५ का लागि जिल्ला मूल्याङ्कन समितिले गरेको जग्गाको मूल्याङ्कन न्यून रहेको कुरा छलफल भएको थियो । उक्त मूल्याङ्कन साविकका गाउँ विकास समितिहरुमा प्रति रोपनी कच्ची मोटरबाटोमा रु. ६०,०००।- देखि रु. २,४०,०००।- सम्म, गोरेटो बाटोमा रु. ४०,०००।- देखि रु. १,२५,०००।- सम्म निर्धारण भएको छ । यसैगरी खेत तर्फ प्रति रोपनी रु. २५,०००।- देखि रु. ६०,०००।- सम्म र बारी/पाखा तर्फ प्रति रोपनी रु. १६,०००।- देखि रु. ३५,०००।- सम्म मूल्य निर्धारण गरेको छ । यस न्यूनतम मूल्याङ्कनमा पुनरावलोकन गर्दा न्यूनतम २ गुणा बृद्धि गर्नुपर्ने सुझाव प्राप्त भएको छ । यसै छलफलका आधारमा घरजग्गा रजिष्ट्रेशनबाट संकलन हुनसक्ने आय कूल वार्षिक ३ लाख हुने अनुमान गरिएको छ ।

घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरका समस्या

(क) गाउँपालिकास्तरमा घरजग्गाको नक्साङ्कन एवम् तथ्याङ्क अद्यावधि नभएको,
(ख) प्रदेश सरकारबाट रजिष्ट्रेशन दस्तुर नतोकिएको साथै जग्गाको न्यूनतम मुल्याङ्कन दर प्राप्त भई नसकेको ।
(ग) दक्ष जनशक्तिको कमी रहेको ।

(ग) भूमीकर (मालपोत)

चालु आर्थिक वर्षसम्म यस गाउँपालिकाले मालपोत कर संकलन गर्दै आएको छ । मालपोत तथा भूमिकर यस गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत तर्फको एक स्रोतको रुपमा रहेको पाईन्छ तर यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । चालु आ.व. को गाउँसभाको निर्णय अनुसार मालपोत अन्तरगत रु. ७५ हजार राजस्व असुली हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । तर चालु वर्षको चैत्र मसान्तसम्म गाउँपालिकाले उक्त लक्ष हासिल गर्न सकेको छैन ।

अधिकांश करदाताहरुले विगत लामो समयदेखि मालपोत समेत नतिरेको स्थिति यस गाउँपालिकामा रहेको छ । यसले आगामी वर्षमा समेत उल्लेख्य मात्रामा बक्यौता मालपोत असुल हुने सम्भावना न्यून देखिन्छ । तसर्थ यसको गाउँपालिकाले यसका थप प्रभावकारी कदम चाल्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा भएको गोष्ठी/छलफलबाट भूमिकरको लागि जम्मा खेत, बारी र खरबारी/पाखो गरी तीन वर्गमा विभाजन गर्ने र सो वर्गहरुलाई सडक पहुँच अनुरुप प्रति रोपनी मालपोत (भूमिकर) प्रस्ताव गरिएको छ । तथापि गाउँपालिका स्तरमा हालसम्म यस वर्गीकरण र सडक पहुँच अनुरुप सूचना/अभिलेख तयार भएको छैन । भूमिकर असुलीमा प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न सकिएमा न्यूनतम वार्षिक रु. १,५०,०००।- असुल हुने अनुमान छ ।

तालिका ११ः भूमिकर प्रयोजनका लागि जमिनको वर्गीकरण र प्रस्तावित दर

जग्गाको किसिम	मुख्य मार्गले छोएको (प्रति रोपनी रु.)	परिमाण रोपनी	जम्मा आय रु.	भित्री बाटोले छोएको (प्रति रोपनी रु.)	परिमाण	जम्मा आय रु.	अन्य (प्रति रोपनी रु.)	परिमाण	जम्मा आय रु.
खेत	७५	५००	३७५००	५०	०	०	२५	१०००	२५०००
बारी	५०	१०००	५००००	४०	०	०	२०	१००००	२०००००
खर पाखो	१५	१८०००	२७००००	१०	०	०	५	३००००	१५००००

(घ) घर वहाल कर

यस गाउँपालिकामा घर बहाल करको सम्भावना न्यून रहेपनि निम्नानुसार गणना गरिएको छ :

सम्भावितकरदाता संख्या तथा मासिक भाडा रकम .पहिलो र दोश्रो दिनकोकार्यशालामा भएको छलफलका आधारमा स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको घरजग्गा वहाल कर १० प्रतिशतका दरले असुली गर्ने र सोही अनुसार करदाताहरु पहिचान गरी राजस्व संकलन गर्ने प्रस्ताव गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा घर बहालमा लिई व्यवसाय सञ्चालन गर्ने धेरै संघ/संस्था नभएको तथा अन्य व्यवसाय पनि बहालमा लिई सञ्चालन गर्ने संख्या नगण्य मात्र छ । केही सहकारी संस्थाहरु बजार क्षेत्रमा १-२ कोठा बहालमा लिई सञ्चालन गर्ने गरेका छन् । हालै मात्र एक वाणिज्य बैंक स्थापना हुने अवस्थामा रहेको छ ।

तालिका१२ः घरजग्गा बहाल कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	करदाता (बहालमा वस्ने) संख्या	मासिक भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		(क)	अनुमानित रु.	(ख x १२) रु.	(क x ग) रु.	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	१५	३५०००	४२००००	४२००००	४२०००
२	व्यवसायिक (सटरहरु)	१०	१०००	१२०००	१२००००	१२०००
३	अन्य नीजि कोठा वहाल					
	जम्मा	**२५**	**३६०००**	**४३२०००**	**५४००००**	**५४०००**

स्रोतः गाउँ कार्यपालिकास्तरीय छलफल, २०७५ वैशाख

सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु

- स्थलगत अध्ययन गरी भाडामा रहेका संरचनाको विवरण संकलन गरी लगत तयार गर्ने ।
- घर बहाल करका सम्बन्धमा करदातालाई जानकारी दिने र असुली गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

(ङ) व्यवसाय कर

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछ । यस गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाले व्यवसाय कर सम्वन्धमा व्यवसायको किसिम र सोका लागि करका दरहरु निर्धारण गरेतापनि चालु आ.व.मा सो निर्णय अनुसार कर संकलन गरेको अभिलेखमा भेटिदैन । भविष्यमा गाउँपालिकाले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका व्यवसायहरुकोतथ्याङ्कतयार गरी व्यवसाय दर्ता गराई करको दायरामा ल्याउने प्रयत्न गरेमा व्यवसाय करबाट पनि राजस्व संकलन हुनसक्ने देखिन्छ । गोष्ठीबाट प्राप्त सुझावको कर दर र अनुमानित संख्याका आधारमा व्यवसाय कर बापत कुल वार्षिक रु. ६ लाख २१ हजार राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १३: व्यवसाय कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	करदाता संख्या	दर रु.	सत प्रतिशत संभावना रु.
१	क्रसर उद्योग (मझौला)	५	२००००	१०००००
२	सहकारी संस्थाहरु (साना लगानी)	३५	१०००	३५०००
३	वित्तीय संस्था (ठूलो)	१	७०००	७०००
४	वित्तीय संस्था (सानो लगानी)	१	२०००	२०००
५	डिलर/थोक बिक्रेता (सानो लगानी)	९	३०००	२७०००
६	खुद्रा पसल	३००	१०००	३०००००
७	चिया चमेना पसल	१५०	१०००	१५००००
	जम्मा	५०१		६२१०००

स्रोत: गाउँ कार्यपालिकास्तरीय छलफल तथा प्रथम गाउँसभाको निर्णय पुस्तिका, २०७४

व्यवसाय कर संकलनमा देखिएका समस्याहरु

(क) व्यवसायीहरुको वडागत रुपमा निर्धारण भई नसकेको,
(ख) यवसाय कर नयाँ अभ्यास हुने भएकोले यसबारे चेतना/जानकारी नदिएको,
(ग) तेमाल गाउँपालिकाको कर्मचारी दरबन्दी अनुरुप कर्मचारीहरु नभएको,
(घ) गाउँपालिका लगायत वडाहरुमा कार्यस्थल (भवन) पर्याप्त नहुनाले कार्य गर्न असहज भएको,
(ङ) व्यवसाय कर संकलनका लागि मूल्याङ्कन फारमहरु तयार भई नसकेको ।

(च) पूर्वाधार उपयोग महशुल

सडक उपयोग महशुल : तेमाल गाउँपालिकामा गाउँस्तरीय सडकहरुमा हालसम्म महशुल लिने गरिएको छैन । साविक जिल्ला विकास समिति तथा गाविसहरुले धेरै सडकहरु निर्माण गरेका छन् र हाल पनि निर्माणाधिन अवस्थामा केही सडकहरु छन् । गाउँपालिका स्तरीय छलफलका आधारमा चालु सडकहरु मध्ये निम्न सडकहरुमा पूर्वाधार उपयोग महशुल लगाउन सक्ने देखिन्छ ।

तालिम १४: महशुल योग्य चालु सडकको विवरण

वडा/सडकको नाम	सडकको किसिम	लम्बाई	सवारी साधनको विवरण (प्रतिदिन) र दर			
			ठूलो सवारी साधन	दर रु.	हलुका सवारी साधन	दर रु.
५ नं. रोशी गिम्दी नारायणस्थान	कच्ची	९ कि.मी.	२०	५०	२०	२०
१,२,३,४,६ नं. बोहोरे दोभान	कच्ची	२५ कि.मी.	५०	५०	२०	२०

ठूलो पर्सेल						
५,७,८,९ नं.ह्रेन्जेन दोर्जे सडक	कच्ची	२५ कि.मी.	२०	५०	५०	२०
बेहोरे दोभान आधाबाट डाडागाउँ सरमथली मउरे भन्ज्याङ्ग गा.पा. जोड्ने	कच्ची	२२ कि.मी.	११	५०	१५	२०

आगामी तीन वर्षभित्र सवारी साधनमा सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने सडकको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका१५ः आगामी ३ वर्षभित्र सवारी साधनमा सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने थप सडकहरु

वडा/सडकको नाम	लगाउन सक्ने दर रु.		संकलन हुने अनुमानित रकम रु.
	ठूलो	सानो	
७ नं. रोशी कुरुबास नारायणस्थान	५०	२०	१०५००००
५ नं. रोशी गिम्दी नारायणस्थान	५०	२०	२१०००००

माथि उल्लेखित सडकहरुबाट आगामी ४ वर्षभित्र संकलन हुनसक्ने रकम तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिकाज्ञटः सडक उपयोग कर संकलन सम्भावना

क्र.सं.	वडा/सडकको नाम	संकलन हुनसक्ने रकम रु.			
		प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष
१	रोशी - गिम्दी - नारायणस्थान	५११०००	५११०००	५११०००	५११०००
२	बोहोरे दोभान - ठूलो पर्सेल	६८३०००	१०५८५००	१०५८५००	१०५८५००
३	ह्रेन्जेन - दोर्जे सडक	७३००००	७३००००	७३००००	७३००००
४	मंगलटार कुरुबास - नारायणस्थान		१०५००००	१०५००००	१०५००००
५	बोहोरे दोभान आधाबाट डाढागाउँ माहुउरे भन्ज्याङ्ग गा.पा. जोड्ने	३०६०००	३०६०००	३०६०००	३०६०००
	जम्मा	**२२३००००**	**३६५५५००**	**३६५५५००**	**३६५५५००**

यसरी तेमाल गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख सडकहरुबाट गाउँपालिकाले प्रथम वर्ष वार्षिक रु. २६,०५,५००।- र बाँकी ती वर्षका लागि वार्षिक रु. ३६,५५,५००।- सडक उपयोग महशुल संकलन गर्न सकिने देखिन्छ । तथापि यी मध्ये केही सडकमा छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय हुन जरुरी छ ।

पूर्वाधार उपयोग महशुल संकलनका समस्याहरु

(क) अधिकांश सडकहरु कच्ची रहेका,

(ख) सडकमा सञ्चालन हुने सवारी साधनहरुको यकिन तथ्याङ्क संकलन नभएको,

(ग) गाउँपालिकामा जनशक्ति (कर्मचारी) अत्यन्त न्यून रहेको ।

पूर्वाधार महशुलका अन्य सम्भावित स्रोतहरु

यस गाउँपालिकामा ठूलो बजार/वस्ती नभएको हुनाले हालसम्म ढल निर्माण नभएको र निकट भविष्यमा पनि यसको सम्भावना रहेको छैन । यसैगरी फोहोर व्यवस्थापन तर्फ पनि हाल कार्य सञ्चालन गरिएको छैन । आगामी चार वर्षभित्र फोहोरमैला संकलन, व्यवस्थापन गरी शुल्क/महशुल उठाउने सम्भावना छैन । सिंचाई उपयोग महशुल तर्फ सानो गिम्दी लिफ्ट सिंचाईबाट सिंचाई उपयोग महशुल लगाउन सक्ने भएतापनि यस बारेमा थप कार्य हुन सकेको छैन । यस्तै तोङसुम ग्यालुङ कुण्ड, गुफा पार्किङ स्थलहरुमा पार्किङ शुल्क लगाउन सक्ने देखिन्छ ।

तेमाल गाउँपालिका क्षेत्रमा तोङसुम कुण्ड, स्वयम्भु बौद्ध नमो पार्क, स्याप्जे गुम्बा, नारायणस्थान मन्दिर, गुरु रेम्पोछे पार्क, कश्य बुद्ध पार्क, सिंथान गङ स्मारक पार्क, तेमाल कोरो घ्यारीनाग जस्ता धार्मिक एवं पुरातात्विक क्षेत्र, प्राकृतिक क्षेत्रलाई समेटी पर्यटन क्षेत्र निर्धारण गरी पर्यटन शुल्क लगाउन सक्ने सम्भावना रहेको छ । यी क्षेत्रहरुमा वर्षेनी ठूलो संख्यामा स्वदेशी एवं विदेशी तिर्थयात्रीहरु भ्रमण/अवलोकनमा आउने गरेका छन् ।

(छ) प्राकृतिक स्रोत बिक्रि

तेमाल गाउँपालिकामा रहेका प्राकृतिक स्रातको बिक्रिमा ढुंगा, गिट्टी/रोडा, बालुवा रहेका छन् भने वनजन्य उपजमा काठ तथा जडिबुटी रहेका छन् । तर यी स्रोतहरुको हालसम्म बिक्रि गरिएको छैन ।

तालिका१७ः सम्भावनाका आधारमा बिक्रिका प्रमुख स्रोतहरुको विवरण

क्र.सं.	बिक्रिका स्रोतहरु	गत आ.व.मा बिक्रि परिमाण	चालु आ.व.मा अनुमानित परिमाण	हालको मूल्य
१.	ढुंगा	छैन	छैन	मध्यम
२.	रोडा	छैन	२१००० घ.मि.	१००/घ.मि.
३.	बालुवा	छैन	८७५०० घ.मि.	१००/घ.मि.
४.	काठ	छैन	१०००० क्यू.फि.	५/क्यू.फि.

तालिका१८ः बिक्रियोग्य खनिज वस्तुको माग स्थिति विवरण

ढुंगा, गिट्टी, बालुवा

क्र.सं.	स्रोत	घर भवन निर्माणको लागि	सडक, तटबन्ध निर्माणको लागि	दर रु.
१.	ढुंगा		४२००० क्यू.मि.	१००/घ.मि.
२.	बालुवा		४२००० क्यू.मि.	१००/घ.मि.
३.	रोडा		४२००० क्यू.मि.	१००/घ.मि.

यसैगरी वनजन्य वस्तु तर्फ काठको बिक्रि वार्षिक १०००० क्यू फिट हुने गरेको र औषत मुल्य रु. ३००।- मानिएको छ । यसरी सामुदायिक वन क्षेत्रबाट वार्षिक करिब रु. ३० लाखको काठ उपभोक्ता बाहेक अन्यलाई बिक्रि हुने गरेको छ ।

यसैगरी गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरुबाट करिब २५०० के.जी. (विभिन्न प्रजाति) जडिबुटीहरु बिक्रि हुने गर्दछ । यी जडिबुटीको औषत मुल्य रु. १००।- ले जम्मा रु. १,५०,०००।- बराबरको बिक्रि हुने गर्दछ ।

तालिका१९ः प्राकृतिक स्रोतहरुको बिक्रिबाट संकलन हुनसक्ने रकम

क्र.सं.	वस्तु	आगामी ४ वर्षमा बिक्रिबाट संकलन हुनसक्ने रकम			
		आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७५/०७६
१	ढुंगा/ग्राभेल	४२०००००	४२०००००	४२०००००	४२०००००
२	बालुवा	८७५००००	८७५००००	८७५००००	८७५००००
३	रोडा (खोला)	४२०००००	४२०००००	४२०००००	४२०००००

४	काठ (सबै प्रकार)	५००००	५००००	५००००	५००००
५	जडिबुटी	१५००००	१५००००	१५००००	१५००००
	जम्मा रु.	**१७३५००००	**१७३५००००	**१७३५००००	**१७३५००००

प्राकृतिक स्रोत बिक्रिका समस्याहरु

(क) बिक्रियोग्य प्राकृतिक स्रोतहरु (जडिबुटी, काठ, ढुंगा, रोडा, बालुवा) को परिमाण बारे तथ्याङ्क नभएको,

(ख) सामुदायिक वनहरुमा रहेका जडिबुटी पहिचान गर्ने ज्ञान स्थानीय स्तरमा कमी रहेको,

(ग) वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियममा उल्लेखित प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण (Initial Environmental Examination – IEE) गर्न जिम्मेवारी स्पष्ट नभएको,

(घ) प्रदेश सरकारले ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको मुल्य (दर) तोकि नसकेको,

(ङ) सामुदायिक वन व्यवस्थापनबाट उपभोक्ता बाहेक बाह्य बजारमा बिक्रि गर्ने वनजन्य वस्तुको बिक्रि नीति स्पष्ट नभएको ।

(ज) प्राकृतिक स्रोत तथा कृषि वस्तुको निकासी कर

यस गाउँपालिकाले हालसम्म कुनैपनि वस्तुमा निकासी कर लगाएको छैन । हालसम्म ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको जिल्ला निकासी कर जि.स.स.बाट तथा वन पैदावारको निकासी जिल्ला वन कार्यालय संकलन गर्ने गरेको छ । जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख आदि निकासी हुने गरेको देखिदैन ।

गाउँपालिकाको निकासीयोग्य वस्तुहरुमा गिट्टी, बालुवा, काठ, जडिबुटी, बुद्धचित्त प्रमुख रुपमा रहेका छन् । यस बाहेक कृषि वस्तुहरुको व्यवसायिक निकासीमा ताजा तरकारी, मसला जात, दलहन आदि रहेका छन् । गाउँपालिकास्तरीय छलफलबाट प्राप्त सुझावका आधारमा निकासीयोग्य वस्तु, कर दर र संकलन हुने रकम ***तालिका २०*** मा राखिएको छ ।

तालिका२०ः निकासी करयोग्य वस्तुहरुको परिणाम

क्र.सं.	वस्तु	इकाई	हालको निकासीयोग्य परिमाण	प्रस्तावित कर दर रु.	आगामी चार वर्षसम्म हुनसक्ने परिमाण			
					पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो
१.	गिट्टी/ढुंगा	क्यू.फि..	१००००००	२	२००००००	२५०००००	३००००००	३५०००००
२.	बालुवा	क्यू.फि.	१००००००	३	३००००००	४००००००	५००००००	६००००००
३.	रोडा	क्यू.फि.	५०००	२	१००००	२००००	२५०००	३००००
४.	वन पैदावार (काठ)	क्यू.फि.	१००००	५	५००००	५००००	५००००	५००००
५.	बुद्धचित्त	के.जी.	२००००	२०	५०००००	७०००००	१००००००	१२०००००
६.	तरकारी	क्वीन्टल	२०००	१०	२००००	२५०००	३००००	३५०००
७.	दलहन	क्वीन्टल	२००००	१०	२०००००	२३००००	२६००००	२९००००
८.	जडिबुटी	के.जी.	१००	१	१००	१५०	२००	२५०

तालिका२१ः बिक्री करयोग्य वस्तुहरुको परिणाम

क्र.सं.	वस्तु	इकाई	हालको बिक्रीयोग्य परिमाण	प्रस्तावित कर दर रु.	आगामी चार वर्षसम्म हुनसक्ने परिमाण			
					पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो
१.	ढुंगा/ ग्राभेल	क्यू.फि..	१००००००	१।५०	१५०००००	२००००००	२५०००००	३००००००
२.	बालुवा	क्यू.फि.	१००००००	२	२००००००	२५०००००	३००००००	३५०००००
३.	रोडा	क्यू.फि.	५०००	२	१००००	१५०००	२००००	२५०००
४.	वन पैदावार (काठ)	क्यू.फि.	१००००	३	३००००	४००००	४५०००	५००००
५.	बुद्धचित्त	के.जी.	०	०	०	०	०	०
६.	तरकारी	क्वीन्टल	२०००	०	०	०	०	०
७.	दलहन	क्वीन्टल	२००००	०	०	०	०	०
८.	जडिबुटी	के.जी.	१००	१	१००	१५०	२००	२५०

तालिका२२: निकासीयोग्य वस्तुको अनुमानित परिमाण, कर दर तथा संकलन हुनसक्ने रकम

क्र.सं.	वस्तु	इकाई	हालको निकासीयोग्य परिमाण	करदर रु. (प्रस्ताव)	आगामी ४ वर्षमा हुनसक्ने निकासी परिमाण र संकलन हुनसक्ने रकम रु.							
					प्रथम वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष	
					परिमाण	रकम रु.	परिमाण	रकम रु.	परिमाण	रकम रु.	परिमाण	रकम रु.
१	ढुंगा/ग्राभेल	क्यू.फि.	१००००००	२	१००००००	२००००००	१२५००००	२५०००००	१५०००००	३००००००	१७५००००	३५०००००
२	बालुवा	क्यू.फि.	१००००००	३	१००००००	३००००००	१२०००००	३६०००००	१४०००००	४२०००००	१६०००००	४८०००००
३	रोडा	क्यू.फि.	५०००	२	५०००	१००००	१००००	२००००	१२५००	२५०००	१५०००	३००००
४	काठ	क्यू.फि.	१००००	५	१००००	५००००	१००००	५००००	१००००	५००००	१००००	५००००
५	बुद्ध चित्त	के.जी.	२००००	१०	२००००	२०००००	२५०००	२५००००	३००००	३०००००	३५०००	३५००००
६	ताजा तरकारी/मसला	क्वीन्टल	२०००	१०	२०००	२००००	२३००	२३०००	२६००	२६०००	२९००	२९०००
७	द्यलहन	क्वीन्टल	२००००	१०	२००००	२०००००	२३०००	२३००००	२६०००	२६००००	२९०००	२९००००
८	जडिबुटी	के.जी.	१००	१	१००	१००	१५०	१५०	२००	२००	२५०	२५०
		जम्मा रु.				**५४८०१००**		**६६७३१५०**		**७८६१२००**		**९०४९२५०**

प्राकृतिक स्रोत निकासी करका समस्याहरु

(क) गाउँपालिका क्षेत्रबाट निकासी हुँदा कर लगाउने बारे अभ्यास र अनुभव नभएको,

(ख) तेमाल गाउँपालिकामा निजी खेतीको रुपमा उच्च मूल्य बालीका रुपमा रहेको बुद्धचित्त निकासी कर बारेमा वन प्रशासनसँग समझदारी कायम हुन नसकेको,

(ग) कृषि, पशुजन्य उत्पादनको संकलन केन्द्रहरु व्यवस्थित नभएको हुनाले एकै पटक ठूलो परिमाणमा व्यवसायिक निकासी नहुने हुँदा कर संकलन गर्ने खर्चिलो हुने तथा सहकारी संस्थाहरु पनि व्यवस्थित हुन नसकेको ।

(झ) बहाल विटौरी शुल्क

कानुनतः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क लगाई राजस्व संकलन गर्न सक्दछ । तेमाल गाउँपालिका अन्तरगत विभिन्न ठाउँमासार्वजनिक जग्गा रहेको छ । तर ती सार्वजनिक जग्गाहरुको नाप नक्सा एकिन भैसकेको छैन । साथै कतिपय सार्वजनिक जग्गाहरु व्यक्तिले भोगचलन गर्दै आएका छन् । केही स्थानहरुमा घर टहरा बनाई सानातिना व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका छन् । ती सार्वजनिक जग्गाहरुको उचित संरक्षण र व्यवस्थापन गरेर बसपार्क, हाटबजार र सटरहरु निर्माण गरी गाउँपालिकाले राजस्व संकलन गर्नसक्ने संभावना देखिन्छ । हाल यसरी सार्वजनिक स्थानहरुमा घर टहरा बनाई बस्नेहरुको संख्या करिब ६० रहेको अनुमान गरिएको छ । तेमाल गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक स्थल, ऐलानी जग्गा वा बाटोको छेउमा अस्थायी व्यवसाय गर्न दिए वापत मासिक बिटौरी करका रुपमा प्रति वर्ग फिट रु. ५।- निर्धारण गरेको थियो तर यो दर ज्यादै उच्च भएको कार्यपालिकाले महशुस गरेको छ । यस दरलाई घटाई वार्षिक रु. २।- वर्ग फिटको दर प्रस्ताव भएबमोजिम निम्न अनुसार बहाल विटौरी कर उठ्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका 23:बहाल विटौरी शुल्कको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	बहाल विटौरी कर लाग्ने सम्भाव्य परिवार संख्या	प्रति परिवार औषत जग्गा क्षेत्रफल (वर्ग फिट)	वार्षिक कर दर (रु.)	उठ्न सक्ने वार्षिक रकम (रु.)
१	१००	५००	५	३०,००,०००
२	५०	५०	१ दैनिक	५,००० दुइ दिनमा

स्रोत : गाउँ कार्यपालिकास्तरीय छलफल, २०७५ वैशाख

बहाल बिटौरी करमा देखिएको समस्याहरु

- सार्वजनिक जग्गाहरुमा घर टहरा बनाई बसेका बासिन्दा/व्यवसायीहरुसँग सम्झौता नभई अतिक्रमणका रुपमा बसेको हुनाले कर दायरामा ल्याउन समस्या रहेको,
- हाल निर्धारित कर दर उच्च रहेको हुनाले कर तिर्न अनिच्छुक रहेका,
- गाउँपालिकाका सार्वजनिक/पर्ति जग्गामा गाउँपालिकाको लगानीमा घर-टहरा, स्टल आदिमा लगानी नभएको,

अन्य समस्याहरु

- विद्यमान ऐन-कानूनद्वारा प्राप्त कतिपय राजस्व अधिकारका विषयहरु (जस्तै : व्यवसाय दर्ता, "घ" वर्ग ठेकेदार दर्ता, पानी मुहान स्रोत दर्ता) प्रचलन गराउन नसकिएको,

- कवाडी सामान निकासीबारे स्थानीय स्तरमा संकलन गर्ने व्यवसायी नभएको हुनाले करको दायरामा ल्याउन नसकिएको,
- सामुदायिक/साना/लघु विद्युत उत्पादन/वितरण तथा रोयल्टी संकलनबारे स्पष्ट नीति नयार नभएको आदि,

घर नक्सापास दस्तुर उठाउन गाउँपालिकामा दक्षता एवम् प्राविधिक जनशक्तिको कमी रहेको ।

(ञ) सवारी कर

हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकालेसवारी साधन (अटो रिक्सा तथा ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा)हरुको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी करसंकलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस गाउँपालिकामा यस प्रकारका सवारी साधन सञ्चालनमा नरहेको र आगामी केही वर्षहरुमा समेत सवारी करबाट आन्तरिक आय आर्जन हुनसक्ने संभावना न्यून रहेको देखिन्छ । प्रदेश सरकारबाट सवारी दर्ता, नवीकरण करबारे हालसम्म गाउँपालिकामा जानकारी प्राप्त छैन ।

(ट) विज्ञापन कर

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । तर यस गाउँपालिकाले विज्ञापन कर वापत चालु आ.व. मा राजस्व संकलन गरेको छैन । यस शीर्षक अन्तरगत राजस्व संकलन हुन सक्ने संभावना पनि न्युन छ ।

(ठ) गैर करहरु

व्यवसाय दर्ता नवीकरण दस्तुर

नेपालको संविधान र स्थानीय शासन सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय तहहरुले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, नीजि विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरुको दर्ता, नवीकरण गरी सोको दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छन् । यस गाउँपालिकामा हाल सो प्रावधान कार्यान्वयनमा आएको छैन । गाउँपालिका भएको छलफलका आधारमा व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धी निम्नानुसारको दस्तुरको दर र अनुमानित संख्या तय गरिएको छ ।

तालिका २४ः ब्यवसाय दर्ता दस्तूर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	प्रस्तावित दर (रु.)		अनुमानित संख्या	सम्भाव्य दर्ता आय (रु.)
		दर्ता	नवीकरण		
१	उद्योगहरु (क्रसर)	१५०००	५०००	५	७५०००
२	सहकारी संस्थाहरु	१०००	५००	७	७०००
३	वित्तीय संस्था	२०००	१०००	१	२०००
४	खुद्रा पसल	१०००	५००	३००	३०००००
५	दुग्ध व्यवसायी डिलर/थोक	१०००	५००	१	१०००
६	चिया चमेना	५००	२००	१५०	७५०००
७	होटेल/रेष्टुरेन्ट	२०००	१०००	१०	२००००
८	पानी मुहान दर्ता नीजि	१००००	५०००	१	१००००

क्र.सं.	विवरण	प्रस्तावित दर (रु.)		अनुमानित संख्या	सम्भाव्य दर्ता आय (रु.)
		दर्ता	नवीकरण		
८	पानी मुहान दर्ता सार्वजनिक	१०००	२००	१०	१००००
९	ग्रामिण विद्युत	३०००	२०००	१	३०००
	जम्मा				**५०३०००**

स्रोत : गाउँ कार्यपालिकास्तरीय छलफल, २०७५ वैशाख

यसरी व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण शुल्कबाट पनि आयआर्जन हुने देखिन्छ ।

सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु

- गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा आएका वा भविष्यमा आउन सक्ने विभिन्न किसिमका व्यवसाय तथा संस्थाहरुको वर्गीकरण गरी दर्ता र नवीकरण शुल्क निर्धारण गर्ने,
- तथ्याङ्क तयार गरी आवधिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने,
- ग्रामिण विद्युतीकरण सञ्चालक समुदायसँग समन्वय गर्ने ।

(ड) अन्य सेवा शुल्क

गाउँपालिकाले गाउँवासी तथा सेवाग्राहीहरुलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरुप गाउँसभाले विभिन्न सेवाहरुको शुल्कको दर निर्धारण गरेतापनि सो वापत उलेख्य राजस्व संकलन भएको छैन ।

(ढ) सिफारिस तथा दस्तुरहरु

यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरु गरेवापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको आन्तरिक आय मध्येको एक हो । गाउँपालिकाले सिफारिश दस्तुरको दररेट गाउँसभाबाट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न शिर्षकहरुमा रकम समेत संकलन गरिरहेको छ ।

नक्सापास दस्तुर

यस गाउँपालिकामा नक्सा पास गर्ने अभ्यास आरम्भ भएको छैन । तर पहिलो गाउँसभाले नक्सापास दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । यसको कार्यान्वयनमा जोड दिन सके गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व बृद्धि गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका25ःनक्सापास दस्तूरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	इकाई	दर (रु.)	परिमाण	सम्भाव्य आय (रु.)
घर नक्सा पास (आवासिय)					
१	माटोको जोडाई (कच्ची घर)	एकमुष्ट	५००	१००	५००००
२	सिमेन्ट जोडाई (पक्की) घर	प्रति वर्गफिट	३	९	२७०००
३	कम्पाउण्ड वाल	प्रति रनिङ मि.	२	१००	२००
४	नामसारी दस्तुर	पटक	५००	१८	९०००

(ण) अन्य दस्तुर

गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाले विभिन्न किसिमका सिफारिस लगायतका शीर्षकहरुमा निम्नानुसार सिफारिस तथा बक्सौनी दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ ।

तालिका26ःअन्य दस्तुर दर

क्र.सं.	विवरण	इकाईं	रकम रु.	संख्या	दर (रु.)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	बैदेशिक अध्ययन सिफारिस (आय)	प्रतिशत	२००००००	५०	०.१५	१५००००
२	बैदेशिक रोजगार सिफारिस (आय)	प्रतिशत	२००००००	९	०.१०	१८०००
३	नाम थर संशोधन	पटक		४५	१००	४५००
४	संस्था दर्ता	पटक		१५०	५००	७५०००
	निर्माण व्यवसायी घ वर्ग			२५	३०००	७५०००
५	नागरिकता सिफारिस	पटक		१५००	१००	१५००००
६	तीन पुस्ते फोटो टाँस सिफारिस			१००	१००	१००००
७	डिलरसिप सिफारिस			२	५००	१०००
८	घरबाटो प्रमाणित (कच्ची बाटो)	पटक		५००	२००	१०००००
९	घरबाटो प्रमाणित (पक्की बाटो)		०		५००	०
१०	नक्सा दर्ता किताब		५०		५००	२५०००
११	चारकिल्ला सिफारिस (आवासिय प्रयोजन)		१००		२००	२००००
१२	चारकिल्ला सिफारिस (व्यवसायिक प्रयोजन)		१००		५००	५००००
१३	नाता प्रमाणित (वैदेशिक)		९००		५००	४५००००
१४	जन्म, विवाह, मृत्यु, नाता प्रमाणित		१८००		१००	१८००००

स्रोत : पहिलो गाउँसभाको निर्णय पुस्तिका र गाउँ कार्यपालिकास्तरको छलफल, २०७५ वैशाख

३.४प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि गरिनुपर्ने प्रयासहरु

गाउँपालिकालाई उपलब्ध वित्तीय अधिकार अनुरुप राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व परिचालनमा यस तेमाल गाउँपालिकाले सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् । यी विषयहरुलाई कार्ययोजनामा समावेश गरिएको छ ।

कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघिय कानुनले प्रदान गरेका राजस्व अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरुको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजस्व परिचालनका लागि आवश्यक आर्थिक ऐन, नियमावली, विभिन्न कार्यविधिहरु

समयमै तयार गरि गाउँसभाबाट पारित गराई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । एकीकृत सम्पत्ति कर सम्बन्धी कानून बनाउने र सोको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक प्रक्रियाहरु आरम्भ गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको मुख्य श्रोतका रुपमा देखिएका सम्पत्ति कर र व्यवसाय करका लागि कर सचेतना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

उपयुक्त संगठन निर्माण, क्षमता विकास र पूर्वाधारको व्यवस्था

यस गाउँपालिकाको पहिलो गाउँसभाले सहायक स्तरको राजस्व सहायकको दरबन्दी सिर्जना गरेतापनि सो दरवन्दीमा कर्मचारीको व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । तसर्थ आवश्यक मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरकृत राजस्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजस्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा वेग्लै राजस्व शाखाको व्यवस्था गर्न जरुरी छ । त्यसैगरि वडा कार्यालयहरुको समेत क्षमता अभिबृद्धि गरि वडा कार्यालयहरु मार्फतनै राजस्व संकलनको प्रभावकारी प्रणालीको व्यवस्था गर्न सके राजस्व असुलीमा योगदान पुग्न सक्ने छ ।

तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेखतथा स्रोतहरुको प्राथमिकीकरण

गाउँपालिकाले संकलन गर्नसक्ने विभिन्न कर, शुल्क तथा दस्तुरका दायरा तथा दरहरुको विवरण तयार गरी आवधिकरुपमा अद्यावधिक गर्दै जानुपर्दछ र राजस्वका विभिन्न स्रोतहरुको प्राथमिकीकरणका आधारमा नयाँ स्रोतहरुको पहिचान, परिमाण तथा विद्यमान स्रोतहरुको दायरा विस्तार गर्दै राजस्व परिचालन प्रभावकारी पार्न अति आवश्यक देखिन्छ ।

आयमूलक कार्यक्रममा जोड

गाउँपालिकाको बार्षिक कार्यक्रममा स्थानीय आर्थिक विकासका लागि व्यवसायमूलक तथा आयमूलक कार्यहरुमा योगदान पुऱ्याउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यसले रोजगारीको सिर्जना गर्न सक्नुको साथै र यसबाट जनताको गाउँपालिकाप्रति सकारात्मक धारणाको विकास हुन पुग्दछ । यसको अतिरिक्त उनीहरुको कर तिर्ने क्षमतामा बृद्धि भै गाउँपालिकाको राजस्व बृद्धिमा सहयोग पुग्दछ । यसका लागि निजी क्षेत्रको लगानी र उद्यमशीलता आकर्षित गर्न जरुरी हुन्छ ।

पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजस्व प्रशासनकालागि गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय हुनुको साथै यसको प्रक्रिया पनि पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेही हुने खालको हुनु आवश्यक छ । गाउँपालिकाको आयव्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशन गर्नु, यस दिशातर्फको सकारात्मक कदम हुन सक्दछ । सङ्कलितराजस्वसार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिबृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ । यसका साथै स्थानीय सञ्चार माध्यमहरुको प्रयोग गरी कर र गैरकर सम्वन्धमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको प्रचार प्रसार गर्न सके जनताको सहयोग प्राप्त हुन सक्दछ ।

परिवर्तित व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलन

यस गाउँपालिकाले घरजग्गा (सम्पत्ति) कर लगाउनु पर्ने भएकोले आवश्यक तयारी कार्यहरु शुरु गर्नुपर्ने हुन्छ । तसर्थ सम्पत्ति कर लगाउने सम्वन्धमा आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरी अगाडि बढ्नु पर्ने देखिन्छ । राजस्व संकलनका लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गरी राजस्व शाखाको प्रभावकारिता अभिबृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व बाँडफाँट हुने राजस्वका शिर्षकहरुमा संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग भरपर्दो र प्रभावकारी समन्वय गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद चार : राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको तेमाल गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने आधारमा गाउँपालिकाको आगामी चार आर्थिक वर्षहरुका लागि गरिएको राजस्व प्रक्षेपणको विवरण पनि यसै परिच्छेदमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तेमाल गाउँपालिकामा प्रभावकारी रुपमा आन्तरिक राजस्व संकलन गर्न अपनाइने रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

४.१ रणनीति

धेरै गाविसहरु मिलाएर गठन गरिएको यस गाउँपालिकामा विद्यमान कानूनहरुद्वारा प्रदत्त धेरै राजस्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छैन । गत वर्ष तयार गरिएका गाउँपालिकाका कानूनहरु पनि परिमार्जन एवं संशोधन गर्नुपर्ने भएको छ । यी तथ्यहरुलाई समेत मध्ययनगर राखी आन्तरिक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीतिहरु अवलम्बन गरिनेछ ।

(क) गाउँपालिकामा तयार गरिएका राजस्वसँग सम्बन्धित ऐन तथा नियमहरुलाई अझ बढी व्यवहारिक बनाउन सुधार गरिनेछ । साथै ऐन, नियममा अपर्याप्त भएका पक्षहरुलाई समेटिने छ ।

(ख) साविक जिल्ला विकास समिति मार्फत गाउँपालिकास्तरीय भौतिक पूर्वाधार तथा अन्य सामाजिक आर्थिक पूर्वाधारहरु गाउँपालिकाहरुलाई हस्तान्तरण गराउन समन्वय गरिनेछ ।

(ग) गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरी क्षमतावान बनाइनेछ ।

(घ) राजस्वलाई बृद्धि गर्न करका दायरालाई फराकिलो गर्दै लगिनेछ ।

(ङ) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै लगानी गरिनेछ ।

(च) कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुको सहभागिता जुटाईनेछ । यसैगरी कर संकलनमा यथा सम्भाव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ ।

(छ) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराइनेछ । कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरिकहरुको पहुँच पुऱ्याइनेछ ।

(ज) राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।

(झ) राजस्व परिचालनलाई समावेशी एवं प्रगतिशील बनाइनेछ ।

४.२कार्यनीति

- राजस्वका विभिन्न क्षेत्र/स्रोत अनुसार ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरु निर्माण एवम् संशोधन गर्न विज्ञ समेतको संलग्नतामा विद्यमान ऐन, नियमको पुनरावलोकन गरिनेछ । संघीय तथा प्रादेशिक ऐन अनुरुप गाउँपालिका ऐनमा सुधार गरिनेछ ।

- आन्तरिक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरुबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरुको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्न कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिनेछ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ ।
- साविक जिविस मार्फत गाउँपालिकामा निर्माण भएका विभिन्न पूर्वाधारहरुको वडागत तथ्याङ्क, सूचना संकलन गरिनेछ ।
- गाउँपालिकास्तरीय पूर्वाधारहरु गाउँपालिकामा हस्तान्तरण गर्न पहल गरिनेछ । भएका पूर्वाधारहरुको स्तरोन्नति गर्दै लगिनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा आवश्यक दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समिति तथा राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरुका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ ।
- राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई वडा कार्यालयहरुसँग सूचना सञ्जालको व्यवस्था गरिनेछ ।
- राजस्व स्रोतका दायराको यकिन तथ्याङ्क संकलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रुपमा करदाताहरुको संख्या बढाउदै लगिनेछ ।
- सम्बन्धित स्रोतबाट संकलन हुने राजस्वलाई सो स्रोतसँग सम्बन्धित करदाताहरुको हितमा सार्वजनिक खर्च गर्ने, पूर्वाधारहरुको विकास तथा स्तरोन्नति कार्यमा लगानी गर्दै लगिनेछ ।
- राजस्वको स्रोत बृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गरिनेछ । साथै पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको पहल गरिनेछ ।
- पूर्वाधार उपयोग महशुल, निकासी कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न निजी क्षेत्र, व्यवसायीसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिनेछ । साथै समयमा कर तिर्ने करदातालाई कर छुटको व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय कर बारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने कर सचेतना कार्य समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा सञ्चालन गरिनेछ ।
- राजस्व लेखापालनलाई कम्प्यूटरकृत गरिनेछ ।
- कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवं वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिनेछ । साथै यस्तो सूचनाहरु स्थानीय स्तरमा पहुँच हुने एफ.एम. रेडियो मार्फत प्रसारण गरिनेछ ।
- राजस्वसँग सम्बन्धित विषयमा प्रदेश सरकार तथा जि.स.स.सँग नियमित अन्तरक्रिया गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय वैठक आयोजना गरी राजस्व संकलनका सवालहरुबारे छलफल गरी समाधान गरिनेछ ।
- प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान-शिप, अनुभव आदान-प्रदान गरिनेछ ।

४.३राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस अध्ययन र गाउँस्तरीय छलफलका आधारमा तयार गरिएको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिमको रहेको छ :

तालिका27:राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधारका क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
घरजग्गा कर	- घरजग्गा कर लागु गर्ने बारे गाउँ कार्यपालिका र गाउँसभाबाट निर्णय गर्ने - घरजग्गा कर कार्यान्वयन गर्न कार्यविधि तयारगर्ने - मूल्यांकन समिति गठन गरी घरजग्गा मूल्यांकन दर निर्धारण गर्ने, - घरजग्गा कर असूली आरम्भ गर्ने ।	२०७५ आश्विनमसान्त सम्म	▪ गाउँ कार्यपालिका, ▪ गाउँसभा, ▪ राजस्व परामर्श समिति, ▪ प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र ▪ राजस्व शाखा
व्यवसाय कर	- गाउँपालिकाका सबै वडाका व्यवसायीहरुलाई व्यवसाय दर्ताका लागि सूचना जारी गर्ने	२०७५ असार मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालयहरु
	- व्यसायीहरुसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका
पूर्वाधार उपयोग महशुल	- पूर्वाधार उपयोग (सवारी कर/पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले महशुल उठाउने - साझा सडकमा महशुल लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने	२०७५ असार मसान्तसम्म	गाउँसभा गाउँपालिका
	- सिचाईं महशुल दर निर्धारण गर्ने - पार्किङ्ग शुल्क निर्धारण गर्ने - महशुल संकलन गर्ने	२०७५ असार मसान्तसम्म	गाउँसभा
घर जग्गा वहाल कर	- वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण संकलन गर्ने । - घरधनीहरुसँग अन्तरक्रिया गर्ने - घरजग्गा बहाल कर संकलन आरम्भ गर्ने ।	२०७५ आषाढ मसान्त सम्म	▪ राजस्व परामर्श समिति ▪ राजस्व शाखा
वहाल विटौरी शुल्क	- हालको बहाल विटौरी कर दरमा पुनरावलोकन गर्ने - सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोगबारेको विवरण तयार गर्ने - सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरी नापनक्सा अद्यावधिक गर्ने	२०७५ आषाढ मसान्त तथा तत्पश्चात	▪ गाउँ कार्यपालिका ▪ राजस्व परामर्श समिति
	- सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरी बहालमा	आ.व. २०७६/०७७ देखि	

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधारका क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	लगाउने		
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	- महिला पुरुष छुट्टिने गरी घरजग्गाको अभिलेख राख्ने - प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भएबमोजिम घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने	२०७५ श्रावण देखि	▪ गाउँ कार्यपालिका
प्राकृतिक स्रोत बिक्रि	- सामुदायिक वनबाट बिक्रिका लागि वार्षिक रुपमा बिक्रियोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिबुटीको आँकडा तयार पार्ने - जडिबुटीको पहिचान तथा उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने - प्राकृतिक स्रोतहरुको बिक्रि मुल्य निर्धारण गर्ने, संकलन गर्ने	२०७५	▪ गाउँपालिका र सम्बन्धित शाखा
	- ढुंगा, गिट्टि, बालुवा उत्खनन्/संकलन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गर्ने	२०७५	▪ गाउँपालिका, वडा कार्यालय, प्राविधिक शाखा
प्राकृतिक स्रोत तथा कृषि उपजको व्यवसायिक निकासी	- निकासीयोग्य परिमाण निर्धारण गर्ने - निकासी करको दर निर्धारण गर्ने - कृषि उपजको संकलन केन्द्र तथा पशु हाटहरु स्थापना गर्ने - सहकारी संस्थाहरुलाई सुदृढीकरण गर्ने	२०७५	▪ गाउँपालिका र राजस्व शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	- वडागत रुपमा दर्ता गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरुको विवरण संकलन गर्ने - वर्गीकरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर निर्धारण गर्ने	२०७५ असार मसान्त सम्म	गाउँपालिका, वडा कार्यालय, राजस्व शाखा
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	- घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकरुपता कायम गर्ने	२०७५ आषाढ मसान्तसम्म	वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	- धार्मिक एवं पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने - पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरि शुल्क लगाउने	२०७५	गाउँ कार्यपालिका, योजना शाखा
नक्सा पास दस्तुर	- नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने - आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने - नक्सापास कार्य प्रारम्भ गर्ने ।	२०७५ श्रावण देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्राविधिक शाखा
पानी मुहान दर्ता	- पानी मुहान दर्ता गर्ने बारे	२०७५	वडा कार्यालय

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधारका क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
गर्ने	सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने		
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	- सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने - पर्यटकीय भ्यू-टावर निर्माण गर्ने	२०७५ श्रावण देखि	गाउँपालिका र प्राविधिक शाखा
महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धन	- तेमाल गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु पहिचान गरि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने	आ.व. २०७५/०७६ बाट प्रारम्भ गर्ने	गाउँ कार्यपालिका, निजी क्षेत्र
ग. मानवीय क्षमता विकास तथा राजस्व प्रशासन			
मानवीय क्षमता विकास	- प्रस्तावित संगठनात्मक ढाँचा अनुरुप राजस्व शाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजस्व संकलनको जिम्मेवारी उक्त शाखालाई दिने - गाउँपालिकाका राजस्व अधिकारका क्षेत्रमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने - राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम आयोजना गर्ने - गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई कर तथा राजस्व प्रशासन र अभिलेखन बारे तालिम प्रदान गर्ने - राजस्व शाखामा काम गर्ने कर्मचारीलाई सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिम दिने - व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी एक दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने - निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने - राजस्व शाखाको स्थापना गरी कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने	नियमित	गाउँपालिका
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	- सबै किसिमका (घरजग्गा कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी कर, घर बहाल कर) करदाताहरुको तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्ने - करदाता सर्वेक्षण गरी करदाताको	२०७५ श्रावण देखि	वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्राविधिक शाखा

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधारका क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	व्यक्तिगत फाईल (तथ्याङ्क संकलन) तयार गर्ने - महशुलयोग्य पूर्वाधारहरुको (सडक, सिंचाई, बसपार्क स्थल) अभिलेख तयार गर्ने		
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	- राजस्वअभिलेख सम्बन्धी एकीकृत (अनलाईन) सफ्टवेयर तयार पार्ने - करदाताको विवरण सबै वडा तथा गाउँपालिका कार्यालयको सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने - राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणाली मार्फत सेवा दिने	नियमित	गाउँ कार्यपालिका र वडा कार्यालयहरु
सूचना तथा पारदर्शिता	- स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरुलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । - गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने - कर तथा राजस्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने - राजस्व संकलनको विवरण त्रैमासिक एवं अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरु
अनुगमन	- अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरु
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्नेलाई) - कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरि प्रोत्साहन दिने	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
राजस्व प्रशासनको प्रभावकारिताका लागि बन्दोवस्ती	- गाउँपालिकामा राजस्व शाखाको लागि कार्यकक्ष, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, मोटरसाईकल, इन्भर्टर सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने	२०७५	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

स्रोतः गाउँपालिकासँगको छलफलबाट तयार गरिएको, २०७५ बैशाख

४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

माथि उल्लेखित राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले संकलन गर्ने आगामी चार आर्थिक वर्षहरु (आ.व. २०७५/०७६ देखि २०७८/०७९ सम्म) को राजस्वको सम्भाव्यता प्रक्षेपण गरिएको छ । यो राजस्व अनुमान गर्दा राजस्व सुधार कार्य योजनामा राखिएका क्रियाकलापहरुको आधारमा तयार गरिएको हो । गाउँपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविश्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको क्रममा मार्गदर्शनको रूपमा लिन सक्दछ । आगामी चार वर्षको राजस्व प्रक्षेपण देहायअनुसारका मान्यताहरुका आधारमा तयार पारिएको हो :

तेमाल गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गर्दा लिएका सामान्य मान्यताहरु :

- तेमाल गाउँपालिकाका गठन संघीय संरचना अन्तरगत भई सञ्चालनमा आएको र संविधान र विद्यमान कानूनद्वारा प्रदत्त अधिकार बारे गाउँपालिकाको अनुभव न्यून छ । साथै संघीयता कार्यान्वयन पनि प्रारम्भिक अवस्था रहेको छ । यसर्थ करदातालाई करको दायरामा ल्याउन गाउँपालिकालाई ज्यादै नै चुनौती हुने देखिन्छ । तथापि राजस्व प्रशासनमा सुधार, जनप्रतिनिधिहरुको सक्रियता, कर्मचारी दरबन्दी पूर्ति र जनचेतनामूलक कार्यक्रम गरी करदाताहरुलाई करको दायरामा ल्याउने लक्ष्य राखिएको छ । यसैगरि व्यवसाय करलाई समेत करको दायरामा ल्याउने लक्ष्य लिइएको छ ।
- गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई क्रमश कार्यान्वयन गरी आगामी आर्थिक वर्ष देखि राजस्वमा उल्लेखनीय बृद्धि हुनेछ ।
- नेपाल सरकारबाट आ.व. २०७४/०७५का लागि प्राप्त समानीकरण र सशर्त अनुदान रकममा वार्षिक १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । तर प्रदेश सरकार पूर्णरुपमा क्रियाशिल नभएका कारण प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई दिने समानीकरण अनुदान सम्बन्धमा आवश्यक कानुनहरु र मापदण्ड निर्माण हुन बाँकी रहेका सन्दर्भलाई मध्यनजर गरी प्रादेशिक सरकारले यस गाउँपालिकालाई दिनसक्ने विभिन्न किसिमका अनुदानहरु अनुमान गर्न कठिन भएकोले प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुन सक्ने अनुदान रकमलाई प्रक्षेपणमा समावेश गरिएको छैन ।
- बहाल विटौरी कर, पार्किङ्ग शुल्क र पूर्वाधार सेवा महशुल २०७६/०७७ बाट असुली हुनसक्ने अनुमान गरि आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।
- यस कार्ययोजनामा प्रक्षेपण गरिएको रकमहरु गत वैशाख २०७५ मा सञ्चालन गरिएको अन्तरक्रिया तथा गोष्ठीमा सुझाव गरिएका दायरा, सूचना तथा तेमाल गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०७४, आर्थिक ऐन, २०७४ मा आधारित छन् ।
- घर-जग्गा कर लगाउने सम्बन्धमा गाउँपालिकाको पूर्व तयारी नभएको हुनाले गोष्ठीबाट गरिएको अनुमानित मूल्याङ्कन र प्रस्तावित दरका आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकामा साविकका गाविसका आय बारे तथ्याङ्क/सूचना व्यवस्थित नभएको हुनाले सेवा, शुल्क, अन्य दस्तुर जस्ता स्रोतहरु चालु आ.व.मा प्रस्तावित आय अनुसार प्रक्षेपण गरिएको छ ।

उल्लेखित मान्यताको आधारमा आगामी चार आर्थिक वर्षहरुका लागि निम्नानुसार राजस्वप्रक्षेपण गरिएको छ :

तालिका 28:आगामी चार आर्थिक वर्षहरुका लागि आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.स.	राजस्वका शिर्षकहरु	अनुमानित तथा यथार्थ आय		आय प्रक्षेपण			
		आ.ब. २०७४/७५ को अनुमान	आ.ब. २०७४/७५ को हालसम्मको	आ.ब. २०७५/७६	आ.ब. २०७६/७७	आ.ब. २०७७/७८	आ.ब. २०७८/७९
१.	**कर राजस्व**						
१.१	घरजग्गा कर	२००		१९२९	२७५५	२७५५	२७५५
१.२	व्यवसाय कर	१९०		३१०	६२१	६२१	६८०
१.३	घरजग्गा वहाल कर	९		५४	५९.५	६५.५	७२
१.४	विज्ञापन कर	-					
१.५	मनोरञ्जन कर	-					
१.६	सवारी साधान कर	-					
१.७	बहाल विटौरी	७.५		७२	७२	७२	७२

क्र.स.	राजस्वका शिर्षकहरु	अनुमानित तथा यथार्थ आय		आय प्रक्षेपण			
		आ.ब. २०७४/७५ को अनुमान	आ.ब. २०७४/७५ को हालसम्मको	आ.ब. २०७५/७६	आ.ब. २०७६/७७	आ.ब. २०७७/७८	आ.ब. २०७८/७९
१.८	निकासी कर	-		१७७८२	१७८३५	१७८८८	१७९९२
१.९	पूर्वाधार महशुल (कर)	६०.४		२६०५	३६५५	३६५५	३६५५
१.१०	जडिवुटी, कवाडी र मृत जीवजन्तु						
१.११	मालपोत (बक्यौता समेत)	७५		३००	३००	३००	३००
१.१२	अन्य						
	जम्मा	**५४१.९**		**२३०५२**	**२५२९८**	**२५३५७**	**२५५२६**
२	**गैर कर राजस्व**						
२.१	बिक्री	-		१७३५०	१७३५०	१७३५०	१७३५०
२.२	पार्किङ्ग शुल्क						
२.३	सेवा शुल्क (स्थानीय पूर्वाधार सेवाशुल्क-खानेपानी, बिजुली आदि						
२.४	दस्तुर महशुल (नक्सापास समेत)	१७०.१		३००	४००	४००	४००
२.५	पञ्जीकरण (जरिवाना दस्तुर)						
२.६	संस्था दर्ता/नवीकरण			४५	५६	११२	११२
२.७	अनुमति/आबद्धता/सिफारिश						
२.८	अन्य						
	जम्मा	**१७०.१**		**१७६९५**	**१७८०६**	**१७८६२**	**१७८६२**
३	**राजस्व बाँडफाँट**						
३.१	मूल्य अभिबृद्धि कर तथा अन्त शुल्क						
३.२	प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी						
३.३	घरजग्गा रष्ट्रिशन शुल्क	१५०		३००	३००	३००	३५०
	जम्मा	**१५०**		**३००**	**३००**	**३००**	**३५०**
	कूल आन्तरिक आय	**८६२**	**०**	**४१०४७**	**४३४०४**	**४३५१९**	**४३७३८**
४	**वित्तीय हस्तान्तरण**						
४.१	संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान						
४.१.१	समानीकरण	१५४८२८	८०९००	८८९९०	९७८८९	१०७६७७	११८४४६
४.१.२	सशर्त	११७०६०	१३४२००	१४७६२०	१६२३८२	१७८६२०	१९६४८२
४.१.३	समपुरक	-	-				
४.१.४	विशेष	४८००	-				
	जम्मा	**२७६६८८**	**२१५१००**	**२३६६१०**	**२६०२७१**	**२८६२९७**	**३१४९२८**
४.२	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान						
४.२.१	समानीकरण						
४.२.२	सशर्त						
४.२.३	समपुरक						
४.२.४	विशेष						
	जम्मा						
	कुल जम्मा	**२७७५५०**	**२१५१००**	**२७७६५७**	**३०३६७५**	**३२९८१६**	**३५८६६६**

स्रोत : गाउँपालिकासँगको छलफलबाट तयार गरिएको, २०७५ बैशाख/जेष्ठ

नोट : बिक्रिबाट प्राप्त हुने आय प्रदेशसँग बाँडफाँट हुने

माथिको तालिका अनुसार सबैभन्दा मुख्य आन्तरिक आयस्रोत प्राकृतिक स्रोतको निकासी कर देखिन्छ भने प्राकृतिक स्रोतको बिक्रि दोस्रो प्रमुख स्रोत हुने देखिन्छ । पूर्वाधार उपयोग महशुल र घरजग्गा (सम्पत्ति) कर क्रमशः तेस्रो र चौथो आय स्रोत हुने देखिन्छन् ।यसरी उल्लेखित विधि एवम् प्रक्रियाका आधारमा तेमाल गाउँपालिकाको आगामी चार वर्ष (आ.व. २०७५/०७६ देखि २०७८/०७९) को लागि प्रक्षेपित आय क्रमशः रु. ४ करोड १० लाख ४७ हजार, रु. ४ करोड ३४ लाख ४ हजार, ४ करोड ३५ लाख १९ हजार र ४ करोड ३७ लाख ३८ हजार हुने देखिन्छ ।

तालिकामा राजस्व बाँडफाँट (मू.अ.क. तथा प्राकृतिक स्रोत रोयल्टी, अन्तशुल्क), प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान समावेश गरिएको छैन ।

तेमाल गाउँपालिकाको माथि उल्लेखित आन्तरिक आयको प्रक्षेपण एवं संघीय सरकारबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुने समेतको कूल आयको संक्षेप तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका29:गाउँपालिकाको आय संरचना संक्षेप (रु. हजारमा)

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व. २०७४/७५	आ.व. २०७५/७६	आ.व. २०७६/७७	आ.व. २०७७/७८	आ.व. २०७८/७९
१	आन्तरिक आय (कर)	८६२	४१०४७	४३४०४	४३५१९	४३७३८
२	अनुदान (संघीय सरकार)	२७६६८८	२१५१००	२३६६१०	२६०२७१	२८६२९७
३	दायित्व	०	०	०	०	०
	जम्मा	**२७७५५०**	**२५६१४७**	**२८००१४**	**३०३७९०**	**३३००३५**
कूल प्रक्षेपित आयमा आन्तरिक आयको प्रतिशत		-	१६	१६	१४	१३

स्रोत : गाउँपालिकास्तरीय राजस्व सुधार सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यशालाबाट प्राप्त

प्रक्षेपित आन्तरिक आय अनुसार तेमाल गाउँपालिकाले कूल राजस्वको करिब १५% आर्जन गर्ने देखिन्छ ।

४.५निष्कर्ष

काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको सबै स्थानीय तहहरुमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा तेमाल गाउापालिकाको लागि यो कार्ययोजना तयार गरिएको छ । अन्य गाउापालिकाहरु जस्तै यो गाउँपालिका पनि साविकका गाविसहरु (पाँचवटा) मिलाएर गठन भएको हो । विद्यमान संविधान र कानून अनुसार गाउँपालिकाहरुलाई स्थानीय सरकारका रुपमा कायम गराई कार्य जिम्मेवारीसँगै राजस्वका क्षेत्रमा पनि अधिकारहरु प्राप्त छन् ।

तेमाल गाउँपालिका संगठनात्मक एवं प्रशासकिय दृष्टिकोणमा अत्यन्त कमजोर रहेको, भौतिक पूर्वाधार (भवन, औजार) पनि नाजुक रहेको छ । कानून प्रदत्त राजस्व अधिकार परिचालन गर्ने क्षमता पनि न्यून रहेको छ ।

प्रस्तुत कार्ययोजना तेमाल गाउँपालिका तथा अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिता, प्रस्ताव एवं सुझावहरुको आधारमा तयार गरिएको छ । तथापि यस योजनामा प्रक्षेपण गरिएका आन्तरिक आयको लक्ष्यलाई हासिल गर्न गाउँपालिकाले प्रस्तावित कार्ययोजनालाई यथासम्भव चाँडो एवं प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसका लागि विभिन्न विषय तथा स्रोत अनुसारका कार्यदलहरु बनाई सम्बन्धित विज्ञहरुको सेवा समेत लिई परिचालन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाले आफ्नो संगठनात्मक संरचना तयार गरी कर्मचारीहरुको दरबन्दी यथाशिघ्र पूर्ति गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

आन्तरिक राजस्व संकलनमा करिब शुन्यबाट शुरु गरिने हुँदा तथा आगामी आ.व.का केही महिना सूचनाहरु संकलन तथा विश्लेषण गर्नुपर्ने, संकलन प्रक्रिया समेत तय गर्नुपर्ने हुँदा प्रक्षेपित रकम संकलन चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

तेमाल गाउँ कार्यपालिकामा हाल राजस्वको अभिलेखन व्यवस्थित गरिएको छैन । वडा कार्यालयहरुबाट असुल गरिने कर तथा गैर करका स्रोत तथा शिर्षक नखुलाइएका कारण राजस्व प्रक्षेपण गर्न पनि कठिनाई

हुने देखिन्छ । अधिकांश सेवा शुल्क, दस्तुर, शुल्क आदि वडास्तरबाट संकलन हुने हुँदा यस बारेमा वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई राजस्व अभिलेखन बारे तालिम दिनु पर्ने आवश्यकता छ ।

गत आ.व.मा निर्धारण गरिएका कतिपय कर दर, शुल्क दर आदि अव्यवहारिक एवं असान्दर्भिक देखिएको हुनाले ती दरहरुलाई पुनरावलोकन गर्ने तथा असान्दर्भिक स्रोतका दरहरु हटाउनु पर्ने देखिन्छ । यस कार्ययोजनामा प्रस्ताव गरिएका स्रोत अनुसारका नयाँ प्रस्तावित दरहरु कार्यपालिकामा छलफल गराई आर्थिक विधेयक मार्फत सभाबाट अनुमोदन गर्नुपर्ने छ ।

यस कार्ययोजना अनुरुप प्रस्तावित कार्यहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न सकिएमा प्रक्षेपण गरिए अनुरुप तेमाल गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेखनीय रुपमा बृद्धि भई आत्मनिर्भर तर्फ उन्मुख हुने देखिन्छ । यी कार्यहरुका लागि मूलतः निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको अठोट तथा सक्रियता अपरिहार्य हुन्छ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची१ः तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची

अवस्था अध्ययनमा प्रयोग गरिएका सामान्य प्रश्नहरु

आधारभूत सूचनाहरु

गाउँ/नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्थाल :

- संक्षिप्त परिचय :
  - नामाकरण
  - घरधुरी तथा जनसंख्या
  - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
  - भौगोलिक अवस्थिती
  - प्रशिद्ध स्थलहरु
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
  - सडक, बाटो, पुल
  - बिजुली
  - खानेपानी तथा सिंचाई
  - सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
  - फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था
  - उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
  - मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
  - प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

गाउँ/नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना
  - निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
  - कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरवंदी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				

<u>संकलन गर्नुपर्ने थप आवश्यक सूचना दस्तावेजहरु</u>

गाउँ/नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथाबाह्य) सम्बन्धीविवरणः

- विगततीनआर्थिक वर्षहरु (२०७१/७२, ०७२/७३ र ०७३/७४) को यथार्थ आयविवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७४/७५) को अनुमानीत/बजेट विवरण र हालसम्मको यथार्थ
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ/नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्कतथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- गाउँ/नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धितअन्यनीतितथाकार्यक्रमहरु
- गाउँ/नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

राजस्व,लेखा तथा जिन्सी शाखा

१. हाल गाउँ/नगरपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम करदाताको विवरण के कति रहेको छ ?

करहरु	हालसम्म लगतमा आइसकेका कुल करदाता संख्या			सम्भावित करदाता संख्या	कर तिर्ने कुल करदाता संख्या (आ.व. ०७३।७४ मा)			आ.व. ०७३।७४ मा प्राप्त आम्दानी रु. हजारमा
	जम्मा	महिला	पुरुष		जम्मा	महिला	पुरुष	
सम्पत्ति कर								
व्यवसाय कर								
घर वहाल कर								
बिटौरी कर								
विज्ञापन कर								
हाटबजार कर								
मनोरञ्जन कर								
टाँगा रिक्सा								
अटो रिक्सा								
इ रिक्सा								

२. घरजग्गा/एकीकृत सम्पत्तिकर तथा व्यवसाय करको लगतमा आइसकेका करदाताहरुमध्ये कति प्रतिशत करदाताहरुले समयमा कर तिर्छन् ? प्रतिशतमा अनुमान गर्नुहोस् ।

करहरु	प्रतिशतमा
घरजग्गा कर वा एकीकृत सम्पत्ति कर	
पालपोत	
व्यवसाय कर	
बहाल कर	

३. आ.व. २०७३/७४मा सबै भन्दा बढी कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र रकम रु.

करहरु	कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम	रकम रु.
सम्पत्ति कर	१. २. ३.	१. २. ३.
व्यवसाय कर	१. २. ३.	१. २. ३.
वहाल कर	१. २. ३.	१. २. ३.

४. कुन स्रोतको संकलनको तरिका कस्तो छ ?

करका स्रोतहरु	दर रेट र सोको आधार	संकलनको तरीका	मुख्य समस्याहरु
सम्पत्ति कर			
व्यवसाय कर			
वहाल कर			
विज्ञापन कर			
हाटबजार कर			
मनोरञ्जन कर			
बहाल बिटौरी			
पार्किङ			
सटरभाडा भएमा (वार्षिक,मासिक,चौमासिक)			

नोटः संकलनको तरिका भन्नाले गाउँ/नगरपालिका आफैले वा अमानत वा ठेक्का लगायत कर संकलनका लागि नगरपालिकाले विलिगं वा कुनै नविनत्तम उपाय भएको भए ।

५. करदाताको पहिचान नं के कसरी राखिएको छ ?सोको तथ्याङ्क राख्ने कुनै सफ्टवयर छः? छ भने उल्लेख गर्नुहोस् ।

६. व्यापार व्यवसायको विवरण वा वर्गिकरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य ब्यवसायहरु				

७. अघिल्लो वर्षको तुलनामा व्यापार /व्यवसायको संख्या अरु कति थपिएका होलान् ? दर्ता हुन बाँकीको अनुमानित संख्या कति रहेको छ ?

८. व्यापार/व्यवसायको लगत कट्टी गर्नुपर्ने (पुराना बन्द भइसकेका) व्यवसाय कति होलान् ?

९. नगर क्षेत्र भित्र संस्थागत रुपमा **वहालमा**बसेका संस्थाहरुको संख्याको विवरण

संस्थाहरु	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
नीजि स्कुल तथा कलेजहरु		
सामुदायिक स्कुल		
सरकारी संस्था		
राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था		

संस्थाहरु	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
अन्तर्राष्ट्रियगैर सरकारी संस्था		
बैंक, सहकारी संस्था तथा अन्य वित्तीय संस्था		
नीजि अस्पताल, क्लिनिक वा स्वास्थ्य केन्द्र		
सामुदायिक संस्था		
परामर्शदाता (कानून लेखापढी, इन्जिनियरिङ्ग आदि)		
अन्य कुनै भए खुलाउने.....		

१०. नगरपालिका वा गाउँपालिकासंग आफ्नै सटरहरु भए सोको विवरण

वडा नं र स्थान	सटर सख्या	आम्दानी रु हजारमा		
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४

११. नगरपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वाबहाल रकम (यदीभएमा)
१.				
२				

१२. विज्ञापन कर के के मा लगाएको छ ? जस्तैः होर्डिङ वोर्ड, ग्लोबोर्ड, नियोसाइन आदि ।

१३. हाल गाउँ/नगरपालिकाले पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगाउदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु कुन कुन रहेका छन्?

सेवा शुल्क	आ.व. ०७३।७४ मा उठेको रकम रु हजारमा	संकलन तरिका	समस्याहरु
विगतमा पूर्वाधार क्षेत्रमा लगाउँदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु			
क)			
ख)			
ग)			
घ)			
चालु आ.व. मा प्रस्ताव गरिएका थप नयाँ सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु			

सेवा शुल्क	आ.व. ०७३।७४ मा उठेको रकम रु हजारमा	संकलन तरिका	समस्याहरु
क)			
ख)			

१४. पार्किङ शुल्क बसपार्कमा मात्र लगाइएको छ वा अन्यत्र पार्किङ लट वा अस्थायी पार्किङ क्षेत्र तोकी संकलन गरिन्छ ?विस्तृतमा उल्लेख गर्नुहोस् ।

१५. फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क उठाउने व्यवस्था कसरी गरिएको छ ?(प्रशासनिक तथा प्राविधिक शाखाका लागि समेत प्रश्न नं२८ मा पनि समावेश गरिएको)

१६. बहाल विटौरी लागेका स्थानको नाम र वडाहरुको विवरण

स्थान	वडा नं	कैफियत

१७. आन्तरिक स्रोत बढाउन विगत वर्षहरुमा विज्ञहरुद्धारा प्रक्षेपण गर्ने अभ्यास गरिएको थियो थिएन ?

१८. गाउँ/नगरपालिकाले कर सचेतना कार्यक्रम के कसरी सञ्चालनमा ल्याएको छ ? यसलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन के कस्तो उपाय अपनाएका छन?

१९. राजस्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदि सँगको समन्वय के कस्तो छ ?

२०. एकीकृत सम्पत्ति कर मूल्याङ्कन के कसरी गर्ने गरिएको छ ?

२१. कम्प्युटर सफ्टवेयर कहाँवाट खरिद भएको हो ? मर्मत सम्भारको के कस्तो प्रबन्ध छ ?

२२. एकीकृत सम्पत्ति, व्यवसाय, लेखा र रसीद काट्ने सफ्टवेयरको अतिरिक्त अन्य कुनै सफ्टवेयर खरिद भै उपयोगमा छन् ? नाम उल्लेख गर्ने ् ।

२३. राजस्व शाखामा कुन दर्जाका कति जना कर्मचारीहरु कार्यरत हुनुहुन्छ ?

सि.नं	नाम	लिङ्ग		पद	शैक्षिक योग्यता	राजस्वसम्बन्धी अनुभव वर्ष
		महिला	पुरुष			

२४. कर शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई प्रभावकारी राजस्व संकलनका लागि के के कार्यहरु गरेका छन? जस्तैः कर्मचारीहरुलाई प्रोत्साहन, सवारी साधन, कार्यकक्षको राम्रो व्यवस्था,(Gender and Disable friendly layout)कार्यालय सामाग्री : कम्पुटर र प्रिन्टर, फर्निचर, कर तिर्न आउने व्यक्तिहरुको लागि कुर्सीको सुविधा आदि।

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरणका लागि)
(क) सवारी साधन		
(ख) कम्प्यूटर		

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरणका लागि)
(ग) प्रिण्टर		
(घ) सफ्टवेयर		
(ङ) कार्य कक्षको प्रयाप्तता भए वा नभएको		
(च) कर्मचारीहरुलाई प्रोहत्सानको व्यवस्था भएको नभएको		

२५. विगत ५ वर्षको नगरपालिकाको कुल आम्दानी र खर्चको यथार्थ अवस्था के कस्तो रहेका छ ?

आर्थिक वर्ष	*कुल आय (रु हजारमा)*			*कुल खर्च (रु हजारमा)*		
	आन्तरिक	बाह्य	जम्मा	चालु खर्च	पुँजीगत खर्च	जम्मा
०७१/७२						
०७२/७३						
०७३/७४						

२६. लागत सहभागितावाट कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम जम्मा भएको थियो ?

२०७१/०७२	२०७२/०७३	२०७३/०७४

२७. गाउँ/नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वाबहाल रकम (यदीभएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

२८. गाउँ/नगरपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	स्थानीयखानेपानी				
	अतिथि गृह				
	धर्मशाला				
	पुस्तकालय				
	सभागृह				
	ढल निकास				
	सार्वजनीक शौचालय				
	पार्क				
	पौडी पोखरी				
	पर्यटकिय स्थल				

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	हाट बजार				
	पशु बधशाला				
	बसपार्क				
	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
	सिफारिश तथा प्रमाणित				
	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
	नक्सापास				
	अन्य				
जम्मा					

प्रशासन तथा योजना शाखा

२९. शहरी वा बजार क्षेत्रका वडाहरु कुन कुन हुन् ?

शहरी वा बजार क्षेत्रका वडाहरु	करदाता संख्या					
	सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
	जम्मा	महिला	पूरुष	जम्मा	महिला	पुरुष

३०. फोहरमैला व्यवस्थापनकसरी गर्ने गरिएको छ? गाउँ/नगरपालिका आफै नीजि क्षेत्रको सहभागिता वा अन्य ।

३१. फोहरमैला व्यवस्थापनसेवा शुल्कले नगरपालिका/गाउँपालिकाको कति वटा वडालाई समेटेको छ ?*(राजस्व तथा लेखा शाखाका लागि समेत प्रश्न नं. १४मा पनि समावेश गरिएको)*

३२. सामान्यतया एक वर्षमा औषतमा कतिवटा नयाँ घरनक्सा पास हुने गरेकोछ ? घरनक्सा महशुल कति असुल हुने गरेकोछ?

३३. खानेपानी तथा ढलको सुविधा कती घरघुरीमा पुगेकोछ? महशुल संकलन पद्दती कस्तो र वार्षिक रकम कति रहेको छ ?

३४. लागत सहभागिताको लगानीका क्षेत्र के कस्ता छन् ?

३५. गाउँ/नगरपालिका भित्र टोल विकास संस्था कति संख्यामा छन् ? के कस्ता काममा सहभागिता गर्ने गर्छन् ?

अध्यक्ष र उपाध्यक्ष वा प्रमुख, उप प्रमुख र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूहरुबाट

३६. गाउँ/नगरसभाले गाउँ/नगरपालिकाको वित्तीय व्यवस्थापनका पक्षमा कुन कुन विधेयक प्रस्ताव वा ऐन, नियमावली, निर्देशिकाहरु पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छन?

विधेयक वा कानूनको नाम	विचाराधिन / प्रस्तावित अवस्थामा रहेको	पारित भएको	कैफियत

नोटः विचाराधिन वा पारित भएको कोलममा☑ लगाउनुहोला ।

३७. गाउँ/नगरपालिकाको राजस्व संकलन क्षेत्रमा विद्यमान समस्याहरु के के रहेका छन् ?

३८. हाल बजारको दर र भाडा दरबीच के कस्तो फरक देखिन्छ ?

(क) बजारको प्रचलित दर औसतमा रु.
(ख) गाउँ/नगरपालिकाले लिने गरेको भाडा दर औसतमा रु.

३९. विज्ञापन करका लागि गाउँ/नगरपालिकाले अपनाएको नीति तथा मापदण्ड तयार गरेको छ छैन ?

४०. राजस्व उठाउन पाउने अधिकारमध्ये हाल प्रयोग गर्न नसकिएको कुनै स्रोत भए उल्लेख गर्नुहोला ।

४१. राजस्वका स्रोत संकलन गर्दा क्षेत्राधिकारको विवाद रहेको छ कि ?छ भने कुन कुन क्षेत्रमा रहेको छ ?विवाद समाधानका लागि के कस्तो पहल भएकोछ?

४२. राजस्वसंकलनलाई प्रभावकारी वनाउन के कस्तो उपाय अवलम्वन गरेका छन र आउने दिनमा गर्न सकिने उपायहरु के के छन?

४३. राजस्व बढाउन **अन्य सरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रसँग** सहकार्य गर्ने गरिएको छ छैन ?

४४. करदाता (अनुसाशित र बढि कर तिर्ने)सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने गरिन्छ ? रकसरी ?

४५. स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले कर राजस्व सम्बन्धी सिफारिस गरेका प्रमुख नीतिहरु के कस्ता रहेका छन् ?

४६. राजस्व संकलनमा अन्तर शाखा समन्वयको समस्या रहेको छ वा छैन? छ भने के कस्ता समस्याहरु रहेका छन् ?

४७. राजस्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदिसँगको समन्वय के कस्तो छ ?

४८. गाउँ/नगरपालिकाको आयबृद्धिमा मद्दत पुऱ्याउन के कस्ता आयोजनाहरु सञ्चालन तथा प्रस्तावित रहेका छन् ?

आयोजनाको नाम	बजेट रु हजारमा	सञ्चालन भएको मिति	आयोजना सम्पन्न हुनेरभएको मिति	न.पा. को आयबृद्धिमा सहयोग ? (छरछैन)	आय बृद्धि भएको छ भने वार्षिक के कति रकम ?	कैफियत (विस्तृत विवरणको लागि)
(क)						
(ख)						
(ग)						

४९. चालु आर्थिक वर्षमा ०७५/७६ अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट के कति प्राप्त हुने अनुमान गरेको छ ?

अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट	*संघवाट*	*प्रदेशबाट*
(क) समानीकरण अनुदान (ख) सशर्त अनुदान (ग) विशेष अनुदान (घ) सम्पुरक अनुदान (ङ) राजस्व बाँडफाँट सवै प्रकारका		

५०. जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्यमा राजस्व संकलन तथा कुनै योजनाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ?

५१. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार थप नयाँ वा सम्भावित स्रोतहरु के के हुन सक्छन् ?

५२. हाल गाउँ/नगरपालिकाले बिक्री गर्नेवा संभाव्य प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरु के के हुन ?

५३. निकासीकर योग्य स्रोतहरु के के हुन सक्छन ?

५४. गाउँ/नगरपालिका सदरमुकामबाटदेखि वडा बस्तीसम्म पुगेको सडकहरुको स्थिति

वडा नं	कालोपत्रे कि.मी	कच्ची कि.मी	निर्माणाधिन कि.मी	प्रस्तावित

५५. मूल्याकंन समिति गठन भएको छ छैन ? छ भने के कसरी भएको छ ? बैठक कहिले कहिले बस्छ ? बैठक बसी निर्णय भएका मुख्य विषय वस्तुहरु समेत उल्लेख गर्नुहोस् ।

५६. स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको क्षमता अभिबृद्धि गर्न के गर्नुपर्ला ?

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूबाट

५७. चालू आर्थिक वर्षदेखि घरबहाल कर गाउँ/नगरपालिकाले मात्र लगाएको छ वा आन्तरिक राजस्व कार्यालयले पनि उठाउने गरेको छ ?

५८. वार्षिक राजस्व अनुमान गर्दा कस्तो **प्रक्रिया तथा आधारहरु**अबलम्बन गर्ने गरिन्छ ?

प्रमुख करका स्रोतहरु	प्रक्रिया	आधार
सम्पत्ति कर		
व्यवसायकर		

५९. आन्तरिक राजस्व अभिबृद्धिका लागि पुँजीगतलगानी गर्ने गरिएको छ छैन ?

६०. कर तिर्न सार्वजनिक आह्वान टि.भी, रेडियो , एफ.एम, मोबाइल मेसेज जस्ता सञ्चार प्रविधिको उपगोग गरिएको छ वा छैन ?

६१. कर शुल्क नतिर्ने व्यक्तिको लागि "सिफारिस रोक्का" वाअन्य दवाबमुलक कार्य प्रयोग गरिएको छ छैन ?

६२. राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्न के कस्ता कार्यहरु जस्तैः तालिम, अवलोकन भ्रमण, कार्यमूलक सिकाई, रिफ्रेसर कार्यको व्यवस्था गर्ने गरेको छ ?

६३. कर रराजस्व तथा आर्थिक प्रशासन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुले प्राप्त गरेको तालिमको विवरण ।

सि.नं	तालिम लिएका कर्मचारीको नाम	लिङ्ग (मरपु)	तालिमको विषय	तालिम दिने संस्थाको नाम	अवधि (दिन, हप्ता, महिना, वर्ष)

६४. कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिबृद्धिका लागिक्षमता अभिबृद्धि कार्ययोजना र प्रर्याप्तमात्रमावार्षिक बजेट छुट्याउने गरेको छ छैन ?

राजस्व र लेखा शाखाबाट लिनु पर्ने सूचना

विगत तीन बर्षको आयसम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नाम :

राजस्व संकेत	राजस्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रु.			वार्षिक औषत वृद्धि दर (प्रतिशतमा)	०७४।७५ को अनुमान रु.	चालु आ.व.को हालसम्मको यथार्थ रु.
		२०७१।७२	२०७२।७३	२०७३।७४			
१००००	राजस्व तथा अनुदान						
११०००	कर						
११३००	सम्पत्ति कर						
११३१०	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर						
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर						
११३१४	भूमी कर (मालपोत)						
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर						
११३२१	घरबहाल कर						
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क						
११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर						
११४५०	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर						
११४५१	सवारी साधनमा कर						
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर						
११४७०	मनोरंजन कर						
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री						
११४७२	विज्ञापन कर						
११६००	अन्य कर						
११६१०	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने						
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर						
१३०००	अनुदान						
१३३००	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण						
१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान						
१३३११	समानिकरण अनुदान						
१३३१२	शसर्त अनुदान						
१३३१३	विषेश अनुदान						
१३३१५	अन्य अनुदान						
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान						
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान						
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान						
१४०००	अन्य राजस्व						
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय						

राजस्व संकेत	राजस्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रु.			वार्षिक औषत वृद्धि दर (प्रतिशतमा)	०७४।७५ को अनुमान रु.	चालु आ.व.को हालसम्मको यथार्थ रु.
		२०७१।७२	२०७२।७३	२०७३।७४			
१४११०	व्याज						
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज						
१४१७०	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय						
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी						
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम						
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क						
१४२२१	न्यायिक दस्तुर						
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क						
१४२४०	दस्तुर						
१४२४१	पाकिङ्ग शुल्क						
१४२४२	नक्सापास दस्तुर						
१४२४३	सिफारिश दस्तुर						
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर						
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर						
१४२४९	अन्य दस्तुर						
१४३००	दण्ड, जरिवाना र जफत						
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत						
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत						
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण						
१४५२०	अन्य राजस्व						
१४५२९	अन्य राजस्व						
१५०००	बेरुजु						
१५१००	बेरुजु						
१५११०	बेरुजु						
१५१११	बेरुजु						
३३०००	दायित्व						
३३१००	आन्तरिक दायित्व						
३३१९०	खुद आन्तरिक कृण						
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त कृण						
जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व							

तालिका२ः समूह छलफलका लागि प्रयोग गरिएको नमूना फारम

(१) घरजग्गा वा एकीकृत सम्पत्ति कर

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नाम :

(क) नगर क्षेत्रको भूमि, घरजग्गा तथा घरहरुको लगत संकलन, मूल्यांकनको स्थिति
(ख) सम्पत्ति करको स्थिति

विगत ३ वर्षको आय	रकम रु.
आ.व. २०७१/७२	
आ.व. २०७२/७३	
आ.व. २०७३/७४	
आ.व. २०७४/७५ को अनुमानित	
आ.व. २०७४/७५ को हालसम्मको यथार्थ	

सम्पत्ति करको रकम आधार र करदाता संख्या

रकम रु देखि	रकम रु सम्म	जम्मा करदाता संख्या	बजार क्षेत्रमा	ग्रामिण क्षेत्रमा
.....				

(ग) घरजग्गा वगीकरण अनुसार (शहरी, वेशहरी, सडक, पहुँच, घरको किसिम) हालको दर

वर्गीकरण	इकाई	अब्बल	दोयम	सिम	चाहार	कैफियत
सहरी						
वेसहरी						
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर						
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर						
अन्य भए						

(ग) राजस्व बृद्धि गर्ने सम्भाव्यताका आधारमा हालको दर कस्तो छ ?
१. उच्च..... २. मध्यम..... ३. न्यून.....

(घ)सम्पत्ति कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(ङ) करको दायरा (Coverage)वढाउन सक्ने भए कति प्रतिशत बृद्धि गर्न सकिएला ?
(१) २०७५/०७६.....%? (२) २०७६/०७७.....%?
(३) २०७७/०७८.....%? (४) २०७८/०७९.....%?

(च) महिला घरमूलीहरु कति छन? कति महिलाहरुले एकीकृत सम्पती कर तिर्ने गरेका छन ?

(छ) हालको सम्पत्ति कर असुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(ज) कर दायरामा आउन बाँकी सम्पत्ति कर योग्य क्षेत्रलाई (स्रोत) लाई कति वर्षमा शत् प्रतिशत पुऱ्याउन सकिएला ?

(झ) सम्पत्ति करमा देखिएका समस्याहरु:

(१) करदाताहरुको लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क
(२) कर दर:
(३) करको दायरा
(४) प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(ञ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			
३.			

रणनीति
१.
२.

कार्यनीतिहरु
१.१
१.२

(२) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन

(क) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन वार्षिक औसत कारोवार संख्या.....

(ख)घरजग्गा रजिष्ट्रेशनको स्थिति बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम

विगत ३ वर्षको आय	रकम रु
आ.व. २०७१/०७२	
आ.व. २०७२/०७३	
आ.व. २०७३/०७४	
आ.व. २०७४/०७५ को अनुमानित रु	
आ.व. २०७४/०७५ को हालसम्मको यथार्थ रु	

(ग) घर वर्गीकरण अनुसार हालको शुल्क दर रु.

वर्गीकरण	प्रति वर्ग फुट रु.	कैफियत
शहरी		
वेसहरी		
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर		
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर		
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर		
सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर		
अन्य भए		

(घ) जमिनको वर्गीकरण अनुसार शुल्क दर रु

वर्गीकरण	इकाई (रोपनी, कठ्ठा, वर्ग मि	अब्बल	दोयम	सिम	चाहार	कैफियत
सहरी						
वेसहरी						
सडक पहुँच पुगेको जग्गा						
सडक पहुँच नपुगेको जग्गा						
अन्य भए						

(ङ) घरजग्गा रजिष्ट्रेशनमा देखिएका समस्याहरु:

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क :
(२) शुल्क दर:
(३) प्रशासनिक/ व्यवस्थापन

(च) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.
२.

कार्यनीतिहरु
१.१
१.२

(३) घरजग्गा बहाल कर

(क) हालको दर

(१) बजार र मुख्य क्षेत्र (पक्की) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
(२) बजार र मुख्य क्षेत्र (कच्ची) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
(३) अन्य क्षेत्र (पक्की) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
(४) अन्य क्षेत्र (कच्ची) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
(५) अन्य भए खुलाउने .....
(जस्तैः घर बहाल दर निर्धारण समिति गठन भएको भए सो बमोजिम)

(ख) हालको दर कस्तो छ ?

(१) न्यून (२) मध्यम (३) उच्च

(ग) बहाल कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(घ) बहाल कर योग्य घर, भवन, टहरा, गोदाम, सेड, र कारखाना आदिको विवरण अद्यावधिक वा तयारी गरिएको छ वा छैन ? (भएमा विवरण प्राप्त गर्ने)

(ङ) हालको बहाल कर अशुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(च) कर दायरामा आउन बाँकी बहाल कर योग्य संरचना (स्रोत) लाइ कति वर्षमा शत् प्रतिशत पुऱ्याउन सकिएला ?

(१) प्रथम वर्ष.....प्रतिशत
(२) दोस्रो वर्ष.....प्रतिशत
(३) तेस्रो वर्ष.....प्रतिशत
(४) चौथो वर्ष.....प्रतिशत

(छ) बहाल कर योग्य संरचना (स्रोत) को वार्षिक बृद्धि दर कति होला ?

(१) प्रथम वर्ष.....प्रतिशत
(२) दोस्रो वर्ष.....प्रतिशत
(३) तेस्रो वर्ष.....प्रतिशत
(४) चौथो वर्ष.....प्रतिशत

(ज) बहाल करमा देखिएका समस्याहरुः

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क
(२) कर दरः
(३) करको दायरा
(४) प्रशासनिक/ व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरु

१.१

१.२

(४) न्यवसाय कर

(क) व्यवसाय करबाट संकलन गरिएको विगत ३ वर्षको यथार्थ रकम रु

विगत ३ वर्षको आय	रकम रु
आ.व. २०७१/०७२	
आ.व. २०७२/०७३	
आ.व. २०७३/०७४	
आ.व. २०७४/०७५ को अनुमानित रु	
आ.व. २०७४/०७५ को हालसम्मको यथार्थ रु	

(ख) हाल व्यवसाय करका लागि गरिएको वर्गीकरण, दर र सो का आधारहरु

वर्गिकरण	दर रु.	आधारहरु

(ग) वर्गीकरण अनुसार हालको व्यवसाय कर दाता संख्या

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विकेता				
५					
	अन्य ब्यवसायहरु				

नोटः माथि उल्लेख भए बमोजिम वर्गिकरण नभए हाल वर्गीकरण भए बमोजिम विवरणमा उल्लेख गर्ने ।

(घ) व्यवसाय करको दर कस्तो छ ?

(१) न्यून (२) मध्यम (३) उच्च

(ङ) व्यवसाय कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(च) दायरामा ल्याउन सकिने बाँकी करदाता अनुमानित संख्या..... महिला.... पूरुष..... वा % मा.

(छ) करको दायरा(Coverage) वढाउन सक्ने भए कति प्रतिशतबृद्धि गर्न सकिएला ?

(१) २०७५/०७६.....%? (२) २०७६/०७७.....%?

(३) २०७७/०७८.....%? (४) २०७८/०७९.....%?

(ज) हालसम्म स्व-घोषणामा आधारित कर मूल्यांकन गर्ने गरिएकोमा आगमी वर्षहरुका लागि विकल्पहरु के हुन सक्छन् ?

(१)

(२)

(३)

(झ) व्यवसाय करमा देखिएका समस्याहरु:

(१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क

(२)मूल्य वा कर दर:

(३)करको दायरा

(४)प्रशासनिक/ व्यवस्थापन

(ञ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरु

१.१

१.२

(५) विज्ञापन कर

(क) हालको सम्भावित करयोग्य विज्ञापनहरुको विवरण ।

विज्ञापन करका सम्भावित क्षेत्रहरु	संख्या
१. होर्डिङ्ग बोर्ड	
२. साइन बोर्ड	
३. ग्लो बोर्ड	
४. डिजिटल बोर्ड	
५. धातुको फ्रेम	
६. नियोन	
६. अन्य	

(ख) विज्ञापन करमादेखिएका समस्याहरु:

१)

२)

(छ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरु

१.१

१.२

(६) प्राकृतिक स्रोत विक्री तथा निकासी कर

बिक्री

(क) हाल नगरपालिकाले बिक्री गर्ने गरेका स्रोतहरु के के हुन ?

१.

२.

३.

(ख) सम्भावनाका आधारमा पाँच प्रमुख स्रोत र तिनको मूल्यांकन

विक्रीका स्रोत	गत आ.व. मा बिक्री परिमाण	चालु आ.व. मा अनुमानित परिमाण	हालको मूल्य दर☑ लगाउनु होस		
			न्यून	मध्यम	उच्च

(ग) यी स्रोतहरुको बिक्रीको दायराले हाल मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको होला ?

(घ) बिक्री योग्य बस्तुको माग स्थिति

(१) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा

स्रोत	घर भवन निर्माणका लागि(क्यूमि.)	सडक, तटबन्ध निर्माणका लागि(क्यु मि.)	अन्य भए
ढुंगा			

ग्राभेल			
वालुवा			
स्लेट			
माटो			
अन्य			

२. वनजन्य

काठ बिक्री रु	
जडिबुटी बिक्री रु.	
अन्य गैर काठ बिक्री रु.	
कवाडी	
अन्य	

(ङ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरु

१.१

१.२

निकासी कर

(क) हालसम्म नगरपालिकाले कुन कुन वस्तुहरुमा निकासी कर लगाउने गरेको छ ?

(१)

(२)

(ख) निकासी कर योग्य अन्य स्रोतहरु के के हुन सक्छन् ?

(१)

(२)

(ग) निकासीकर योग्य वस्तुहरुको परिमाण

वस्तु	इकाई	हालको निकासीयोग्य परिमाण	हालको कर दर रु.	आगामी ४ वर्षम हुनसक्ने निकासी परिमाण			
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष

(घ)बिक्री तथा निकासीमा देखिएका समस्याहरु:

(१) मूल्य वा कर दर

(२)करको दायरा

(३) प्रशासनिक/ व्यवस्थापन

(४) माथिका सबै

(ङ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरु

१.१

१.२

(७) पूर्वाधार उपयोग महसुल

(क) हालसम्म गाउँ/नगरस्तरीय सडकमा उपयोग कर (महशुल) लगाइने गरेको छ वा छैन ?

(१) छ भने कति वटा सडकमा लगाइने गरिएको छ ?.....

(२) उठाउने तरिका .....

(३) दर र त्यसका आधार .....

(४) आ.व. ०७३।७४ मा संकलन भएको रकम रु.....

(ख) हाल चालु महशुलयोग्यनगरस्तरीय सडकहरुको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)				चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की कि.मी	दर रु.	कच्ची	दर रु.	

(ग) हाल निर्माणाधिन महशुलयोग्य नगरस्तरीय सडकहरुको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)		लागत रु	चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की	कच्ची		

(घ) आगामी ३वर्षभित्र सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने सडकहरुको विवरण

सडकको नाम र वडा नं	लगाउन सक्ने दर रु	संकलन हुने अनुमानित रकम रु

(ङ) प्रस्तावित नगरस्तरीय ढलहरुको विवरण

वडा नं	लम्बाई (कि.मी)	अनुमानित लागत	प्रयोगकर्ताको संख्या	सेवा शुल्कको संकलन स्थिति (छ वा छैन)

(च)पूर्वाधार महशुलका अन्य सम्भावित स्रोतहरु

(१) सिचाई .....

(२)विद्युत (नगरपालिका स्वामित्व).....

(३)फोहरमैला व्यवस्थापन

(४)पर्यटकीय एवं धार्मिक क्षेत्र घोषणा गर्न सकिने सम्भावित स्थलहरु

(क)

(ख)

(ग)

(५)अन्य.....

(छ) पूर्वाधार उपयोग महशुल वा शुल्कमा देखिएका समस्याहरु:

(१) मूल्य वा कर दर:

(२)दायरा

(३)प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरु (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ४ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ४ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

कार्यनीतिहरु

१.१

अनुसूची३ः पहिलो र दोस्रो कार्यशालाको कार्यतालिका

२७ र २८ बैशाख, २०७५

समयावधी	ीक्रयाकलाप
	पहिलो दिन
३० मिनेट	चिया नास्ता
२० मिनेट	कार्यक्रम शुभारम्भ (अध्यक्षता, परिचय, स्वागत मन्तव्य)
२० मिनेट	कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया
३० मिनेट	कर, शुल्क तथा दस्तुर सम्बन्धी अवधारणा र सिद्धान्त
१५ मिनेट	ीचिया
१ घण्टा १५ मिनेट	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार र परिचालन सम्बन्धी व्यवस्था
४५ मिनेट	प्रभावकारी राजस्व प्रशासन र त्यसका पक्षहरु
	खना
	दोस्रो दिन
३० मिनेट	चिया नास्ता
२० मिनेट	राजस्व सुधार कार्ययोजना
१ घण्टा १५ मिनेट	राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदाका लागि समुह विभाजन तथा समुह कार्य *समूह १. राजस्वका शिर्षकगत दर, दायरा र प्रक्षेपण* *समूह २. गैरकर राजस्वका दर, दायरा र प्रक्षेपण* *समूह ३. राजस्व सुधार योजना*
१५ मिनेट	ीचिया
१ घण्टा	समुहकार्य प्रस्तुति तथा सुझाव संकलन
३० मिनेट	तथ्याङ्क संकलनको फारम प्रस्तुती
२० मिनेट	कार्यक्रम समापन
	खना

अनुसूची४ः पहिलो र दोस्रो अभिमुखीकरण कार्यशालाका सहभागीहरुको नामावली

राजस्व सुधार कार्ययोजना (RIAP)

अभिमुखीकरण कार्यक्रम तथा कार्यशाला

तेमाल गाउँपालिका, काभ्रेपलाञ्चोक
२०७५ बैशाख २७ र २८

उपस्थिति

नामथर	संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर	
				वैशाख २७	वैशाख २८
सलाम सिं तामाङ	तेमाल गा.पा.	अध्यक्ष	९८५९०८३९५३		
दुर्गामाया तामाङ	तेमाल गा०पा०	उपाध्यक्ष	९८४९४८२६०९		
गोमेला लामिछाने	तेमाल गा.पा.	प्र.प्र.अ	९८६९७००७२२		
मान बहादुर तामाङ	तेमाल ६ वाड	अध्यक्ष	९८४९४६२६२६		
पासुङ लामा	तेमाल ५	का. सदस्य	९८६९९९९०६५		
विष्णु लाल तामाङ	तेमाल - ६	वडा अध्यक्ष	९८४९०६९०२४		
मान बहादुर श्रेष्ठ	तेमाला-९	वडा अध्यक्ष	९८४९९०८४०८		
लक्ष्मी बहादुर घिमिरे	तेमाल-८	वडा अध्यक्ष	९८४९३४८९०४		
[illegible]	पशु सेवा शाखा	पशु सेवा शाखा प्रमुख	९८४९४०३०४३		

नामथर	संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर	
				वैशाख २७	वैशाख २८
नरेन्द्र देलकोटा	वडा कार्यालय	का.प्र.अ	9840813439		
सरस्वती मैनाली	कार्यपालिकाका सदस्या		9803382965	Sarasvati	Sarasvati
कमलप्रसाद खुर्सेन	८नं.वडा कार्यालय	वडा सचिव	9855024284		
शोवहरी पाठक	स्वास्थ्य शाखा	संयोजक	9842993502		
गोविन्दराज मैनाली	तेमाली सहकारी संस्था	अध्यक्ष	9849862882		
तुल बहादुर दिलाल	तेमाल पालिका	सदस्य	9803939389		
भोज ब० सुनार	कार्यपालिका	सदस्य	9803946360		
सुब्बा पोखरेल	दलित उत्थान समाज	कोषाध्यक्ष	9803028666		
पेली सुनुवार	वडा सदस्य	दलित महिला सदस्य	9293670699		
बालहरि खनाल	तेमाल गा०पा०	ना.सु.	9849545545		
लक्ष्मु ब.तामाङ	तेमाल ३	वडा अध्यक्ष	9851004651		
विश्वनाथ दाहाल	३नं वडा कार्यालय	वडा सचिव	9849850869		
मानु तामाङ	तेमाल-२	कार्यपालिका सदस्य	9841528509		

नामथर	संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर	
				वैशाख २७	वैशाख २८
विनोद साह	तेमाल गा.पा.	कं.प्र.	९८५१२४१४६८		
प्रविन लामा	"	वडा अध्यक्ष	९८१०५०३०९०		
रविन्द्र बिष्ट	-	सब-इञ्जिनियर	९८६९२२०५२		
धनराम लामा	"	प्रशासन सहायक	९८१३०८४३१९		
राजकुमार तामाङ	"	वडा सचिव	९८४३१३८६		
लोक बहादुर ठकुरी	"	वडा सचिव	९८६०३१८५८५		
दिल कुमार मोक्तान	"	प्र.अ. नारायणस्थान मा.वि.	९८५९१८८५५		
बिपना तामाङ	"	का.स.	९८०८६१२६५१		
सुनिल लामा	"	वा.ग.	९६१६६३६७७७		
मन्दिलाकृष्ण ढोङ्ग	कृषि शाखा	कृषि शाखा प्र.स.	९८४३०१३२२२		
सुवास पौडेल	सि.डिजन वैक.	प्रमुख	९८५१०१३६५१		
रुद्र लामिछाने	✓	✓	९४११-२१३६१३		
कृष्ण राज पन्त			९८५१२२६२४२		

संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर	
			वैशाख २७	वैशाख २८
९		९८६९६१५७४८		

अनुसूची५ः राजस्व प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण

क.सम्पत्ति कर

क्र.सं.	करयोग्य सम्पत्ति	वार्षिक दर (रु.)	अनुमानित करदाता संख्या	आ.व. २०७५/०७६ (८०%)		आ.व. २०७६/०७७ (९०%)		आ.व. २०७७/०७८ (९५%)		आ.व. २०७८/०७९ (१००%)
				करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	रकम रु.
१	रु. पाँच लाखसम्म	१५०	२५०	१९०	२८५००	१९०	२८,५००	१९०	२८,५००	३७,५००
२	रु. पाँच लाख एक देखि दश लाखसम्म	२००	१०९५	८२०	१६४०००	८२०	१६४,०००	८२०	१६४,०००	२१९,०००
३	रु दश लाख एक देखि बीस लाखसम्म	२५०	१२००	९००	२२५०००	९००	२२५,०००	९००	२२५,०००	३००,०००
४	रु. बीस लाख एक देखि तीस लाखसम्म	३००	१७००	१२७५	३८२५००	१२७५	३८२,५००	१२७५	३८२,५००	५१०,०००
५	रु. तीस लाख एक देखि पचास लाखसम्म	५००	५००	३७५	१८७५००	३७५	१८७,५००	३७५	१८७,५००	२५०,०००
६	रु. पचास लाख एक देखि पचहत्तर लाखसम्म	७५०	२००	१५०	११२५००	१५०	११२,५००	१५०	११२,५००	१५०,०००
७	रु. पचहत्तर लाख एक देखि एक करोडसम्म	१,०००	५०	३५	३५०००	३५	३५,०००	३५	३५,०००	५०,०००
८	रु. एक करोड एक देखि एक करोड पचासलाख माथि	१,२००	५	५	६०००	५	६,०००	५	६,०००	६,०००
९	रु. एक करोड पचास लाख १ देखि माथि	३,७५०			०		–		–	–
		जम्मा	५,०००	३७५०	१,१४१,०००.००	३७५०	१,१४१,०००	३७५०	१,१४१,०००	१,५२२,५००

ख. व्यवसाय कर

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	करदाता संख्या	दर रु.	आ.व. २०७५/०७६ (६०%)		आ.व. २०७६/०७७ (७०%)		आ.व. २०७७/०७८ (८०%)		आ.व. २०७८/०७९ (८५%)		सत प्रतिशत संभावना रु.
				करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	
१	खाद्यान्न किनारा पसल फलफूल तरकारी समेत	५०	१,२००	३०	३६,०००	३५	४२,०००	४०	४८,०००	४३	५१,०००	६०,०००
२	कस्मेटिक	१०	१,२००	६	७,२००	७	८,४००	८	९,६००	९	१०,२००	१२,०००
३	स्वदेशी तथा विदेशी मदिरा	८	१,५००	५	७,२००	६	८,४००	६	९,६००	७	१०,२००	१२,०००
४	चुरोट, हल्का पेय पदार्थ, किराना, थोक तथा खुद्रा पसल	८०	१,२००	४८	५७,६००	५६	६७,२००	६४	७६,८००	६८	८१,६००	९६,०००
५	होटल व्यवसाय	३०	१,५००	१८	२७,०००	२१	३१,५००	२४	३६,०००	२६	३८,२५०	४५,०००
६	कम्प्यूटर, मोबाइल	७	१,५००	४	६,३००	५	७,३५०	६	८,४००	६	८,९२५	१०,५००
७	टेलिभिजन, रेडियो	७	१,२००	४	५,०४०	५	५,८८०	६	६,७२०	६	७,१४०	८,४००
८	सुनचाँदी	७	१,२००	४	५,०४०	५	५,८८०	६	६,७२०	६	७,१४०	८,४००
९	पानीघट्ट (१२ महिना चल्ने)	१२५	१,०००	७५	७५,०००	८८	८७,५००	१००	१००,०००	१०६	१०६,२५०	१२५,०००
१०	पानीघट्ट (६ महिना चल्ने)	२५	५००	१५	७,५००	१८		२०		२१	१०,६२५	१२,५००
११	मिल धान कुटानी पिसानी	३०	१,५००	१८	२७,०००	२१	३१,५००	२४	३६,०००	२६	३८,२५०	४५,०००
१२	व्यावसायिक बाखापालन	१५	१,५००		-	०	-	१२	१८,०००	१३	१९,१२५	२२,५००
१३	व्यावसायिक गाईभैसी पालन	७	१,५००		-	०	-		-	६	८,९२५	१०,५००

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	करदाता संख्या	दर रु.	आ.व. २०७५/०७६ (६०%)		आ.व. २०७६/०७७ (७०%)		आ.व. २०७७/०७८ (८०%)		आ.व. २०७८/०७९ (८५%)		सत प्रतिशत संभावना रु.
				करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	करदाता संख्या	रकम रु.	
१४	व्यवसायिक कुखुरा पालन	३०	१,२००		–	०	–		–	२६	३०,६००	३६,०००
१५	व्यवसायिक सुंगुर बुंगुर पालन	७	१,२००		–	०	–		–	६	७,१४०	८,४००
१६	व्यवसायिक तरकारी खेती	७	६००		–	०	–		–	६	३,५७०	४,२००
१७	व्यवसायिक कफि	१४	६००		–	०	–		–	१२	७,१४०	८,४००
१८	व्यवसायिक मौरी पालन	७	६००		–	०	–		–	६	३,५७०	४,२००
१९	खुवा व्यवसाय	७	१,२००		–	०	–		–	६	७,१४०	८,४००
२०	दुध डेरी	२	१,२००		–	०	–		–	२	२,०४०	२,४००
२१	हार्डवेयर, सप्लायर्स, इन्टरप्राइजेज, प्लास्टिक सामान, रंगरोगन पसल	२	२,०००		–	०	–		–	२	३,४००	४,०००
२२	इलेक्ट्रोनिक्स सामान थोक तथा खुद्रा पसल	२	१,२००		–	०	–		–	२	२,०४०	२,४००
२३	सःमिल व्यवसाय	७	२,०००		–	०	–		–	६	११,९००	१४,०००
	जम्मा				**२६०,८८०**	**०**	**२९५,६१०**		**३५५,८४०**		**४७६,१७०**	**५,६०,२००**

ग. गैर कर राजस्व प्रक्षेपण

क्र.सं.	राजस्वको शिर्षकहरु	हालको अवस्था			आगामी ४ वर्षको प्रक्षेपण			
		दर	परिमाण	जम्मा	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७८/०७९
१	बहाल विटौरी	०	०	०	०	३०,०००	३०,०००	३०,०००
२	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	०	०	१०,०००	१०,०००	१०,०००
३	सेवा शुल्क (स्थानीय पूर्वाधार सेवाशुल्क-खानेपानी, बिजुली आदि	०	०	०	०	३०,०००	४०,०००	५०,०००
४	दस्तुर महशुल नक्सापास	०	०	०	५०,०००	५०,०००	५०,०००	५०,०००
५	पञ्जीकरण (जरिवाना दस्तुर)	१००	४००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००	४०,०००
६	संस्था दर्ता/नवीकरण अनुमति/आबद्धता/सिफारिश	०	०	०	१०,०००	१५,०००	१५,०००	१५,०००
७	चारकिल्ला प्रमाणित/घरबाटो सिफारिश र अन्य सिफारिश	२००	३०	६,०००	६,०००	८,०००	१०,०००	१०,०००
			जम्मा	**४६,०००**	**१,०६,०००**	**१,८३,०००**	**१,९५,०००**	**२,०५,०००**

अनुसूचीः६ अन्तिम कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका

राजस्व सुधार कार्ययोजना
मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा छलफल कार्यशाला
२ असार२०७५

कार्यक्रम तालिका

समयावधि	क्रियाकलाप
२० मिनेट	कार्यक्रम शुभारम्भ
१० मिनेट	राजस्व सुधार कार्य योजनाको उद्देश्य र कार्यक्रमको जानकारी
३० मिनेट	मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती (पहिलो भाग) - *आयका मुख्य स्रोतहरुको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण* - *राजस्व सुधार योजनाको मस्यौदा*
३० मिनेट	राजस्व सुधार योजनाको मस्यौदा माथि सुझाव संकलन
३० मिनेट	मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुती (दोस्रो भाग) - *विगतको आयको आवस्था तथा राजस्व सुधार योजनाको आधारमा आगामी ३ बर्षको राजस्व प्रक्षेपण*
३० मिनेट	राजस्व प्रक्षेपण माथि सुझाव संकलन
२० मिनेट	कार्यक्रम समापन

अनुसूची७ः अन्तिम कार्याशालाका सहभागीहरुको विवरण

अनुसूचीः केही फोटो झलकहरु